

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

ƏZİZBƏYİM FƏTƏLİ qızı FƏTULLAYEVA

MÜASİR İNGİLİS DİLİNDƏ KOMPÜTER SLENQİ

İxtisaslaşma: HSM – 060009 – Dilşünashq (İngilis dili)

Magistr elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş

DİSSERTASIYA

Elmi rəhbər: _____

b.m.,fil.f.d. S.İ.Səlimova

BAKİ – 2022

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ.....	3
 I Slenqlərin tədqiqi tarixi, təşəkkülü və müasir	
FƏSİL. problemləri.....	13
1.1. Slenqlərin tədqiqinə dair.....	17
1.2. Slenqlərin linqvistik və sosial xarakterləri.....	26
1.3. Müasir İngilis slenqinin mənşəsi.....	32
 II Slenqlərin tematik təsnifatı, semantikasi və dilimizdə	
FƏSİL. qarşılığı.....	35
2.1. İngilis dilinin leksikasında komputer slenqi və onun Azərbaycan dilində ifadə formaları	35
2.2. Slenqlərin tematik bölgüsü və Azərbaycan dilində qarşılığı.....	42
 NƏTİCƏ.....	54
 İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT.....	58

GİRİŞ

Dissertasiya işi müasir ingilis dilində kompüter slenqlərinin təhlilinə həsr edilib. Tədqiqat işində slenqlərin semantik-struktur əlaqələri izah edilir, onların işlənmə dairəsi və xüsusiyyətləri araşdırılır.

Mövzunun aktuallığı:

Müasir dilçilik elminin aktual məsələlərindən, problemlərindən biri də dilin sosial-diferensiasiyasının bütün yönlərinin, istiqamətlərinin aydınlaşdırılmasıdır. Bu problemin dərinədən araşdırılması, tədqiqi bir sıra məsələlər baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir:

- dilin inkişafının istiqamətini aydın göstərmək,
- səbəblərini aydın göstərmək,
- dilin variantları ilə insanların həyat şəraiti arasındakı əlaqəni ortaya çıxarmaq və bir sıra digər tərəflərdən.

Slenqlər bir tərəfdən baxdıqda dildə kod kimi çıxış edirlər. Peşə sahibləri (hərbçilər, müəllimlər, tələbələr, qumarbazlar, gənclər, məhbuslar və digərləri), müəyyən sosial qruplar, həmçinin, müxtəlif coğrafi ərazilərdə yaşayan şəxslər tərəfindən istifadə edilən bu slenqlər qeyri-rəsmi layın bir növü hesab edirlər. Bu qrupdan digər şəxslər başa düşmədikləri və yaxud da səhv anladıkları üçün ümumi kontekstlərdə bu cür sözləri işlətməkdən çəkinirlər.

Slenqlər çox zaman qısa ömürlü olurlar, hətta bəziləri heç vaxt ümumişlək sözə belə çevrilmirlər. Ancaq bu sözlərdən yalnız bəziləri müəyyən zaman kəsiyində standart ingilis dilinə keçirlər. Belə bir halda müəyyən sosial qrupa mənsub ola bilmə xüsusiyyətini həmin söz və yaxud da elə ifadələr də itirərək ümumişlək sözlərə və yaxud da ifadələrə çevrilirlər.

Daha çox danışığ dilində təzahür edən, formalaşan slenqlərdən, onların yaranma tarixindən danışmaq olduqca çətinidir. Bu sözlər əsasən müəyyən sosial qruplara xitab

edib digər qruplar üçün isə çox da böyük əhəmiyyət kəsb etmir və bu sözlərin anlamının cəmiyyətdən gizli olması məqsədəuyğun hesab edilir.

Elə bu səbəbdən Böyük Britaniyada yazılı ədəbiyyatda slenqlərdən istifadənin tarixi:

- XV-XVI əsrə dayanır,
- XIX əsrdən etibarən onların tədqiq edilməsi başlamış,
- XX əsrdə daha da genişlənmiş
- XXI əsrdən etibarən isə bu tədqiqatlar daha da əhatəli formada davam etməkdədir.

Slenqlərin dilin lüğət tərkibində özünəməxsus yeri vardır. Linqvistik tədqiqatlara nəzər yetirdikdə slenqlərin semantik və leksik xüsusiyyətləri, təhlili və təsnifatı ilə əlaqəli olan mülahizələr və fikirlər fərqlidir. Dünya dilçiliyində onların tədqiqatı ilə bağlı bir sıra tədqiqatlar aparılmışdır. Bir sıra tədqiqat əsərlərində slenqlər, onları işlənmə sahələri, növləri, xüsusiyyətləri geniş şəkildə araşdırılmışdır;

- Ayton John “Oxford Dictionary of Slang” - “Oxford slenq lüğəti”,
- amerikalı tədqiqatçı Connie Eblen “Slang and Sociability” - “Slenq və sosiallıq”,
- Richard Spears “Slang and Euphemism” - “Slenq və evfemizm”,
- James Partridge “A Dictionary of Slang and Unconventional English” - “Slenq və qeyri-ənənəvi ingilis dili lüğəti”,
- italyan tədqiqatçı Elisa Mattiellon “An Introduction to English Slang” - “İngilis dili slenqinə giriş”
- Jonathan Green “The vulgar tongue: Green’s history of slang” - “Vulqar dil: Greenin slenq tarixi” və digərlərini nümunə olaraq göstərə bilərik.

Bu tədqiqatın aktuallığı ilk olaraq ingilis dilində qeyri-rəsmi layın əhəmiyyətli növü kimi hesab edilən slenqlərin vacibliyi ilə qeyd edilir. Müasir dilçilikdə slenqlərin geniş tədqiqata cəlb edilməməsinə baxmayaraq, onların praktik və nəzəri cəhətdən hərtərəfli tədqiq edilməsi dilin bütünlüklə öyrənilməsi, qavranılması baxımından mühümdür. Slenq problem olaraq dövrlərlə tarixi inkişafı üzrə tədqiqata cəlb edilərək

tematik təsnifatı aparılır. Bununla kifayətlənməyib həm bədii ədəbiyyat, mətbuat materiallarında, həm də lüğətlər əsasında onların semantik xüsusiyyətləri, məna növləri öyrənilir.

Mövzunun aktuallığı ondan ibarətdir ki, gəncliklə bağlı olan jarqonlar, yəni gənclik jarqonları dayanmadan, davam olaraq inkişaf edir. İngilis dilində olan jarqonlar bildiyimiz kimi dilin tərkib hissəsidir. Hal hazırda, bu müasir slenqlər nəinki dilin tərkib hissəsidir, eləcə də, müasir leksikologiyaya diqqət yetirsək, onun ən ziddiyətli və həmçinin aktual problemlərindən birin təşkil etdiyini görürük. Bu tədqiqat bir sıra problemlərin həllinə kömək edir. Bunlara aşağıdakıları göstərmək olar:

- tədqiq edilən fenomenin müəyyənləşdirilməsi,
- onların əsas fərqlədirici xüsusiyyətlərini
- və onların varlığı kimi bir sıra digər problemlərin həllinə.

İngilis dilində slenqlərin eləcə də, müasir slenqlərin tədqiqinə geniş yer verilmiş, və slenqlərlə əlaqədar bir sıra əsərlər çap edilmişdir. Alimlər bu ifadələrin kriteriyalarının müəyyənləşdirilməsinə, onların öyrənilməsinə müxtəlif ölçülərdən yanaşmışlar.

Bu günə qədər slenqlərlə bağlı dilçilikdə çoxlu tədqiqatlar aparılıb, müxtəlif alimlər, tədqiqatçılar tərəfindən əsərlər, dissertasiyalar, monoqrafiyalar yazılıb. Biz öz dissertasiya işimizdə slenqlərlə bağlı əsasən J. Partridge, E. Mattiello, J. Green, J. Ayto, C. Eblen, R. Spears, D. Atkinson, K. Bom, J. Bernstein, O.E. Bosson, K. Brown, C. Eble, J. Evart, A.T. Fox, O. Hargraves, I. Hall, A.K. Hacıyeva, T. Jonathan, B.A. Kipfer, M.M. Makovsky, R.J. Ware, A. Taub, R.A. Spears, J. Slotta, W.J.Burke, T. Buddy, S.J. Coleman, S.B. Flexner, Y. Geikhman, B.E. Gent, V. Granville, J. Green, J. Lighter, S. Maur, A.H. Melville, E. Partridge, Z. Yanchun, F.A.Yanhong və başqalarının əsərlərindən götürdüyümüz fikirlər əsasında tədqiq etmiş və bir sıra yanaşmaları qeyd etmişik.

Dissertasiya işimizdə tədqiqat zamanı ingilis dilinin slenqlərin xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi prosesinə aydınlıq gətiririk. Bu zaman ortaya bir çox maraqlı məsələlər

meydana gəlir. Təxminən hər bir slenqlərin yaranması müəyyən hadisələrlə bağlı olduğunu görürük.

Slenqlərin xarici strukturunun, daxili quruluşunun, onların müxtəlif dillərdə istifadəsi, işlənmə sahələrinin və xüsusiyyətlərinin təhlil edilməsi praktik və nəzəri cəhətdən çox aktualdır.

Tədqiqatın məqsədi və vəzifələri: bu tədqiqat işində bizim əsas məqsədimiz ingilis dilində kompüter slenqlərini struktur – semantik cəhətdən təhlil etməkdən ibarətdir. Həmin məqsədlə əlaqədar olaraq tədqiqat prosesi zamanı aşağıdakı vəzifələr qarşıya qoyulmuşdur:

- slenqlər haqqında ümumi məlumat vermək
- slenqlər və onun növləri, bölgü kriteriyaları haqqında məlumat vermək
- slenqlərin tədqiqi tarixini müəyyənləşdirmək
- müasir İngilis dilində slenqlərin işlənmə qaydalarını müəyyənləşdirmək
- slenqlərin komponentlərin tərkibini və həmçinin onların variantlarını tədqiq etmək
- onların dövrlər üzrə tədqiqini araşdırmaq
- İngilis dilinin lüğət tərkibinin üslubi olaraq fərqləndirilməsində qeyri-rəsmi lay olan slenqlərin rolunu müəyyənləşdirmək
- İngilis dilinin leksikonunun üslubi olaraq diferensiasiyasını təsvir etmək
- nitq prosesi zamanı slenqlərdən istifadə olunduğu müddətdə orada baş verən struktur dəyişikliklərini geniş şəkildə təhlil etmək,
- slenqlərin istifadəsi zamanı müşahidə edilən, görülmə prosesslərin xarakterini açmaq
- müasir elmi təfəkkürdə onların yerini izah etmək;
- slenqlərin sərhədini dəqiqləşdirmək
- slenqlərin yaranma mənbələrini, bölgüsünü öyrənmək
- alınma, başqa dillərdən keçən slenqlərin dilə təsirini araşdırmaq
- dəyişiklikləri və yenilikləri nəzərə alaraq onların növ kateqoriyasını müəyyənləşdirmək

- tematik olaraq onların qruplaşdırılmasını aydınlaşdırmaq
- ingilis dilində alınma slenqlərin hansı dillərdən keçməsinə və həmçinin İngilis dilindən başqa dillərə slenqlərin keçərək necə təsir etdiyini öyrənmək
- müasir slenqlərin Azərbaycan dilində ifadə edilmə formalarını müəyyənləşdirmək
- slenqlərin zənginləşməsində vacib rol oynayan fiqurativ dilin komponentlərini müəyyənləşdirmək
- slenqlərin İngilis dilinin lüğət tərkibində leksikonunun yerini müəyyənləşdirmək
- İngilis dilində slenqlərin xüsusiyyətlərini təhlil etmək və onları sistemləşdirmək
- gənclər arasında ingilis gənc slenqlərin istifadəsi
- ingilis dilindən dilimizə slenqlərin keçmə xüsusiyyətlərindən
- dilimizə keçən slenqlərin amillərindən
- slenqlərin inkişafından

slenqlərin İngilis dilində müxtəlif dillərlə müqayisə edilərək öyrənilmə qaydası yuxarıda qeyd etdiklərimizdən çox daha zəngin və genişdir.

Dissertasiyanın elmi yeniliyi: slenqlərin təhlili probleminə aid nə qədər çox əsərlər yazılsa belə, müasir ingilis dilində bu slenqlər haqqında mübahisələr genişlənmiş və bir sıra müxtəlif fikirlər söylənmişdir.

Müasir dövrdə tədqiq zamanı aktual olan bu mövzuya leksik semantik dilçilik cəhətdən yanaşılır. Dissertasiya zamanı slenqlərdən funksional semantik aspektləri, onların istifadə tarixi təhlil edilir, eyni zamanda linqvistik faktorlar hansı ki, onların işlədilməsinə təsir edir aydınlaşdırılır.

Tədqiqat zamanı müasir slenqlərlə bağlı dilçilik elmində bir sıra ölkələrin fərqli fikirləri, yanaşmaları diqqət mərkəzinə gətirilərək ümumiləşdirilir və həmçinin elmi qənaətlər formalaşdırılır. Bütün bunlarla bərabər tədqiqatın gedişində müasir dilçilikdə istifadə edilən arqolar, jarqonlar və slenqlər arasındakı fərqlər aydın şəkildə göstərilmişdir. Dilçilik nöqteyi-nəzərdən onların növ kateqoriyasının

müəyyənləşdirilməsi, bir sıra seçilmiş nümunələr və ədəbi materiallar dəyərləndirilmişdir. Tədqiqatın əsas elmi yeniliyi kimi bütün bu yuxarıda qeyd etdiyimiz məsələlər dəyərləndirilir.

Dissertasiya zamanı müasir ingilis dilində slenqlərin eləcə də kompüter slenqlərinin özünə xas xüsusiyyətləri tədqiqi edilir. Tədqiqatın elmi yeniliyi bundan ibarətdir ki, mövzu ilə əlaqəli dilçilik ədəbiyyatında deyilmiş, bildirilmiş fikirlər bir yerə toplanaraq təhlil edilir, bir sıra dillərdə - ingilis, rus, türk dillərində mövzu ilə əlaqəli mövcud dil materialları ana dilimizə çevrilir, rus, ingilis, azərbaycan, türk dillərinin materiallarına əsasən mövzu təhlil edilir və dissertasiya zamanı bu iş ardıcılıqla aparılır.

Tədqiqat işinin nəzəri metodoloji bazası: Tədqiqat zamanı bir sıra ümumelmi metodlardan istifadə edilərək slenqlərin xarakterinə, qarşıya qoyulmuş vəzifələrə və məqsədə müvafiq olaraq tədqiqat işi zamanı linqvistik təhlil, təsvir, müqayisəli və tarixi tədqiqat metodlarından da istifadə edilmişdir. Bununla birgə, linqvistik cəhətdən diaqnostik sosioloji metoddan istifadə edilərək, dildə ayrı seçkilik kimi bir sıra sosial problemlərin, müxtəlif sosial qruplar arasında meydana gələn slenqlərin xarakteri müəyyənləşdirilmişdir.

Mövzu üzərində iş aparılarkən başlıca olaraq ingiliscə-azərbaycanca, azərbaycanca-ingiliscə bir sıra lüğətlərdən, ingilis dilinin izahlı lüğətlərindən geniş formada istifadə edilmişdir.

Dissertasiya işinin **tədqiqat obyekt**i olaraq ingilis dilində slenqlər, **predmeti** olaraq isə qeyri rəsmi olan bu layın önəmli bir növü olan ingilis dilində slenqlərin özünəməxsus struktur, kontekstual, milli və beynəlmiləl, semantik, sintaktik, leksik-semantik xüsusiyyətlərini və həmçinin bu slenqlərin Azərbaycan dilində ifadə yollarını qeyd edə bilərik. Tədqiqat işi zamanı qarşıya qoyduğumuz məqsəd və vəzifələrə, həmçinin araşdırılan materialın xarakterinə uyğunlaşaraq bir sıra linqvistik metodlardan istifadə etmişik.

Tədqiqat işi zamanı qeyd edilən müddəaları əsaslandırmaq üçün qarşıda qoyulan məqsədə və vəzifələrə uyğun olaraq bir sıra ingilis və azərbaycan yazıçılarının

fikirilərindən, fərqli linqvistik mənbələrdən istifadə edilmiş, çoxlu mətbuat materiallarından nümunələr verilmişdir.

Dissertasiyanın elmi və praktik əhəmiyyəti:

Dissertasiya zamanı qeyri-rəsmi layın növü olan slenqlər, onların tarixi inkişafı araşdırılır, məna növləri fərqləndirilir, onların tematik təsnifatı verilir və həmçinin xüsusiyyətləri araşdırılır. Tədqiqat işi öz növbəsində ingilis dilində slenq fenomeninin nəzəri- elmi əsasda işlənməsinə töhvə verir, həmçinin müasir filoloji təsəvvürləri zənginləşdirə və genişləndirə bilər.

Dissertasiyanın nəzəri əhəmiyyəti- tədqiqata cəlb edilmiş slenqlərin funksionallıq cəhətdən fərqli xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi, spesifik və universal cəhətlərinin ortaya çıxarılması ilə ölçülür.

İnsan nitqini slenqlərsiz təsəvvür edə bilmirik. Odur ki, bugünkü gündə slenqlər fikrin obrazlı və təbii formada ifadə edilməsində çox mühüm rola malikdir. Hal hazırkı dövrdə bu ifadələr ingilis dilini daha yaxşı şəkildə öyrənmək istəyən insanlar üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir.

Slenqlərin bir sıra dillərdə qarşılığı, tərcüməsi olmadığından, onların öyrənilmə prosesi zamanı çox zaman müəyyən çətinliklərlə qarşılaşılır. Məsələn bu baxımdan yanaşdıqda hal-hazırda dil öyrənən insanlar üçün həmin tədqiqatın xüsusi, spesifik əhəmiyyəti kəsb etdiyini görürük.

Bütün bu deyilənlərdən əlavə olaraq qeyd etməliyik ki, dissertasiyanın materialı və tədqiqat zamanı əldə edilmiş nəticələr, tədqiqatın materialları gələcəkdə ingilis dilinin linqvistik cəhətdən öyrənilməsində, dərslər vəsaitlərinin hazırlanmasında, müvafiq nəzəri və praktiki seminarlarda, müvafiq tələbə auditoriyalarında, dilçi doktorantlar, dissertantlarla, tələbələrle auditoriyadan kənar təlim prosesi zamanı, leksikoqrafik tədqiqatlarda, tərcümə və leksikologiya üzrə kursların tədrisində faydalı ola bilər.

Tədqiqatın materialı və nəticələrindən həmçinin bakalavr zamanı buraxılış işlərinin, fərdi işlərin və magistr dissertasiyalarının yazılmasında da istifadə etmək mümkündür. Ona görə ki, bu dissertasiya istər praktik dil materialının təhlili, istərsə də nəzəri ədəbiyyatın təhlil edilməsi, ardıcıl öyrənilməsi, izahı baxımından əhəmiyyət kəsb edir.

Dissertasiyanın müddəalarından gələcəkdə slenqlərlə bağlı daha dərinlən araşdırılma zamanı müvəffəqiyyətlə istifadə etmək mümkündür.

Dissertasiya işinin aprobasiyası: Dissertasiyanın ayrı-ayrı fəilləri Axərbaycan Dillər Universitetinin ingilis dilinin leksikologiyası və üslubiyyatı - 2 kafedrasında müzakirə edilmiş, həmçinin dissertasiyanın əsas müddəaları müəllifin məqaləsində öz əksini tapmışdır.

Dissertasiyanın strukturu: dissertasiya giriş, iki fəsil, nəticə və həmçinin istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

Giriş hissəsində aşağıda qeyd etdiyimiz bir sıra məsələlərdən bəhs edilir:

- tədqiqatın məqsədindən,
- vəzifələrindən;
- mövzunun aktuallığından,
- dissertasiyanın elmi yeniliyindən;
- istifadə edilmiş mənbələrdən, müəlliflərdən;
- tədqiqat işinin nəzəri – metodoloji bazasından;
- dissertasiya işinin aprobasiyasından;
- işin praktik, elmi və həmçinin nəzəri əhəmiyyətindən.

Dissertasiyanın “Slenqlərin tədqiqi tarixi, təşəkkülü və müasir problemləri” adlı birinci fəslində slenq anlayışı haqqında ümumi olaraq məlumat verilir, dilin lüğət tərkibindən bəhs edilir, ingilis dilində slenqlər, onların növləri, metodları tədqiq olunur.

Bu fəslin “Slenqlərin tədqiqinə dair” adlı birinci yarımfəslində aşağıda qeyd edilən mövzulara toxunulur;

- sözün semantik quruluşundan,
- dilin səviyyələrindən (sintaktik səviyyə, semantik səviyyə, pragmatik səviyyə).
- Slenqlərin işlənmə dairəsindən: (kriminal aləmdə olanlar tərəfindən, uşaqlar tərəfindən, əsgərlər tərəfindən, yeniyetmələr tərəfindən, orduda xidmət edənlər tərəfindən).
- onların istifadə edildiyi kontekstdən,

- hansı söz və sözbirləşməsindən,
- cümlədə necə işlənməsindən,
- cümlədən əvvəl və ya sonra gəlməsindən və bir sıra digər amillərdən.

“Slenqlərin linqvistik və sosil xarakterləri” adlı ikinci yarımfəslində aşağıda qeyd edilən mövzulardan

- Metodlar
- Gənc slenqlərin xüsusiyyətlərinin
- Slenqlərin qruplarından geniş şəkildə bəhs edilir.

“Müasir İngilis slenqinin mənşəsi” adlı üçüncü yarımfəslində isə İngilis slenqinin mənşəsindən bəhs edilir.

Dissertasiyanın “slenqlərin tematik təsnifatı, semantikasını və dilimizdə qarşılığı” adlı ikinci fəslə iki yarımfəsildən ibarətdir.

“İngilis dilinin leksikasında slenq və Azərbaycan dilində ifadə formaları” adlı birinci yarımfəslində slenqlərin işlənmə formaları, və növləri haqqında məlumat verilir, gənclərin istifadə etdikləri slenqlər, onların növləri haqqında ətraflı şəkildə bəhs edilir.

“Slenqlərin tematik bölgüsü və Azərbaycan dilində qarşılığı” adlı ikinci yarımfəslində isə aşağıda qeyd edilən qruplar üzrə slenqlərdən bəhs edilir və nümunələr qeyd edilərək ətraflı məlumat verilir.

- İnsanın bədən üzvləri ilə bağlı
- Ərzaq məhsulları və içkiləri bildirmək üçün istifadə ilə bağlı
- Aksesuar və geyim adlarını ifadə ilə bağlı
- Heyvan adlarıyla əlaqəli olan, heyvan mənşəli gündəlikdə istifadə edilən və ya qidaların, məhsulların adını ifadə ilə bağlı
- Etnik qruplar, milli mənsubiyyətlə bağlı
- Fiziki görünüş ilə bağlı
- Pul ilə bağlı
- Kompüterlə, mediayla bağlı

Nəticə hissəsində müasir ingilis dilində slenqlərin tədqiqi ilə bağlı əldə edilmiş fikirlər ümumiləşdirilmiş formada qeyd edilir. Ən sonda isə istifadə edilmiş ədəbiyyatın siyahısı göstərilir.

Əsas məqsədimiz müasir ingilis dilində kompüter slenqlərini magistr dissertasiyası səviyyəsində təhlildən ibarətdir.

FƏSİL 1.

SLENQLƏRİN TƏDQIQI TARIXİ, TƏŞƏKKÜLÜ VƏ MÜASİR PROBLEMLƏRİ

Dilin lüğət tərkibi bildiyimiz kimi 2 qrupa bölünür;

- ədəbi dil
- danışiq dili (qeyri - ədəbi dil).

Ədəbi dil danışiq dili üçün əsas mənbələrdəndir. Qeyri ədəbi dilə bir sıra sözlər, ifadələr, söz qrupları daxildir;

- peşə - sənət bildirən sözlər,
- jarqonlar,
- vulqarizmlər,
- slenqlər.

Danışiq dili ədəbi dilin hər cəhətdən inkişafına yardım edir. Bununla bərabər, danışiq dili ədəbi dilə təsir etdiyi kimi, ədəbi dil də danışiq dilinə təsir göstərir, eləcə də inkişafına şərait yaradır. Qeyri ədəbi dil lüğət tərkibinin zənginləşməsinə, genişlənməsinə şərait yaradır, təkan verir. İngilis dilini öyrənən insanlar, yalnız ədəbi dili öyrənməklə kifayətlənə bilməzlər. onlar mütləq gündəlik danışiq dilini, qeyri ədəbi dili öyrənməlidirlər. bütün bunlara nəzər yetirdikdə, slenqlərin tədqiq edilməsi, aşkara çıxarılması vacib məsələlərdən hesab edilir.

Slenqlər vulqarizmlərdən, arqolardan, jarqonlardan fərqli olaraq, onlardan hər hansısa yaş və ya peşəkarlıq əlamətlərinə əsasən müəyyən qruplarda birləşən, toplaşan savadlı şəxslər də həmçinin öz nitqlərində bu ifadələrdən istifadə edirlər. Slenqlərlər bağlı aşağıdakı məlumatlar diqqətəlayiqdir:

- Bu ifadələrin istifadəsinə heç bir məhduduyyyət qoyulmur.
- Slenqlərin istifadə olunmasındakı əsas məqsəd məxfilik, gizlilik yaratmaqdan daha çox, uzunçuluğun qarşısını almaqdan ibarətdir.
- Onlar terminizasiya prosessində iştirak edirlər.

- Slenqlər istehzalı, çox ifadəli, gündəlik həyatda insanların istifadə etdiyi sözlərdir.
- Onlar dil normalarının pozulduğu sözlərdir.
- Cəmiyyətdə slenqlər müxtəlif situasiyalarda istifadə edilir, daha çox həmsöhbətlərinə, həmyaşıdlarına öz səmimiyyətlərini göstərmək üçün istifadə edilir.
- Hər kəs tərəfindən istifadə edilən bu ifadələr öz emosionallığını qoruyaraq saxlayır.
- Ayrı-ayrı sosial qrupların tərkibində meydana gəlmiş slenqlər, həmin sosial qrupların, birləşmələrin məşğuliyyətini əks etdirən frazeoloji birləşmələr və sözlərdir.
- Slenqlər həm insanları uzaqlaşdırırlar, eləcə də əksinə olaraq özlərinə cəlb edə bilirlər.
- Bu ifadələr hər hansısa bir dövr ərzində istifadə edildikləri sosial qruplarda işləməyə başlayırlar və yaxud da əksinə olaraq müəyyən bir müddətdən sonra istifadəsiz hala düşə bilirlər.
- İlk təsdiq olunduğu dövrlərdə slenqlər hörmətsiz və aşağı qrup insanların leksikonu kimi qəbul edilir və tanınırdı.
- Termin olaraq “slenq” adı altında bir qrup insanlar tərəfindən qeyri-rəsmi danışmaq zamanı istifadə edilən ifadə və sözlər nəzərdə tutulur.

Bu sözlər dildə istifadə edilən hər hansı ümumişlək ifadələr və sözlər də ola bilər. Amma kontekst daxilində bu ifadələr yeni mənaya yiyələnmişlərdir. Onlar yeni ifadələr və sözlər də ola bilər, iki və daha çox sözün birləşməsi də ola bilər. Bu ifadələr və sözlər ətrafdakı insanları çaşdırırlar, yanlış anlamaya səbəb olurlar.

Slenqlərin araşdırılması ilə bir çox dilçilər, linqvistlər məşğul olurlar. Bunlara S.B. Fleksir, E. Partric, V.A. Xomyakov, V. Firman, A. Barrere, M.M. Makovski, Ç. Leland, V.C. Burk, İ.R. Qalperin, C.Layter, İ.V. Arnold, C. Qrinok, O. Esperson, K.İ. Kittric və həmçinin bir sıra digər məşhur dilçiləri nümunə göstərə bilərik.

“Slenq” termini adı altında bir sıra insanlar öz arasında bu ifadələri bu ifadələri qeyri-rəsmi danışmaq zamanı istifadə olunan sözləri və ifadələri nəzərdə tuturlar.

Özünün ilkin təsdiq edildiyi variantlarında slenqlər hörmətsiz və aşağı qrup insanların leksikonu kimi tanınır və bilinirdi. Slenqlərin araşdırılması ilə bir sıra məşhur dilçilər və linqvistlər məşğul olmuşlar. Onlardan bir neçəsini misal göstərə bilərik M.M. Makovski, E. Partric, V. Firman, S.B. Fleksir, Ç. Leland, A. Barrere, İ.R. Qalperin, V.A. Xomyakov, V.C. Burk, İ.V. Arnold, C. Qrinok, O. Esperson, C. Layter, K.İ. Kittric və digərləri. Dünyanın ən böyük və məşhur slenq tədqiqatçısı Erik Partric (1894-1979) hesab edilir. Yaşadığı və həmişinin fəaliyyət göstərdiyi müddət ərzində o bir sıra faktiki materiallar, məlumatlar yığmış və həmişinin bir sıra əsərlər, eləcə də lüğətlər çap etdirmişdir. Partric və həmişinin onun davamçıları olan K.İ. Kitric və C. Qrinok slenqlərə aşağıda qeyd etdiyimiz kimi tərif verirlər:

“Slenq müəyyən peşə-sənət qruplarına və ya sosial qruplara aid olan, şifahi nitqdə mövcud olan, insanların ictimai baxışlarını əks etdirən, müvəqqəti, dəyişkən, qətiyyən sistemə salınmamış, təsadüfi və nizamsız olan leksemlər toplusundan ibarətdir”.

Bəzi zamanlarda slenqləri jarqonlarla, arqolarla və eləcə də varvarizm sözlərlə də eyniləşdirirlər. Rus dilçisi Raisa İosevna Rozina bu növ söz qrupları arasındakı fərqləri göstərərək aşağıdakı kimi qeyd edir:

“Slenqlər jarqonlara nisbətən daha çox neytraldırlar və onlar mənfi çalarlı olurlar”.

Jarqonlar slenqlər arasındakı əsas fərqlərdən biri odur ki, slenqlər insanların əksəriyyəti tərəfindən anlaşılır, başa düşülür, amma slenqlərdən fərqli olaraq jarqonları hamı başa düşməyə, anlamaya bilər. Gənclər öz aralarında işlətdikləri bu slenqləri həmyaşıdları tərəfindən, bir- birləri öz aralarında şərhəziz olaraq başa düşürlər. Buna bir sıra aşağıdakı kimi misalları göstərə bilərik:

- kənddən şəhərə gələn insanlara “kəntoş”, “qıjı”,
- əladır sözü əvəzinə “efirdi”,
- taleyinlə, qismətinlə zarafat etmə anlamında “öz həyatınla klas-klas oynama”,
- kiminləsə əlaqəni kəs mənasında “qırıl ondan”,
- səhv etdi sözü əvəzinə “xoruz buraxdı”, “yandırdı”,

- maymaq, aciz adamlara “lox”,
- imkanlı adamlara “bərək gedən” ifadəsi,
- hər hansı bir insanın pis vəziyyətə düşməsi ifadəsi əvəzinə “filənkəs qaralıb”,
- işi çətinə düşüb əvəzinə “təkərə düşüb” ifadəsi və digər bir sıra ifadələri buna əyani olaraq misal göstərə bilərik.

Zamanla slenq cümlələr bu slenq sözlərlə əvəz edilir. Misal olaraq “Əzrayılla bilyard oynama” ifadələrini göstərə bilərik.

1.1. Slenqlərin tədqiqinə dair

Sözün semantik quruluşu dedikdə onun bir sıra mənalarının məcmusu nəzərdə tutulur:

- metaforik,
- metonimik,

- kontekstual,
- leksik,
- leksik-qrammatik.

Hər bir söz və ya ifadə nəyisə adlandırmaqla yanaşı olaraq, onu istifadə edən insanın hansı kontekst daxilində işlətməsindən asılı olaraq həmin söz və ya ifadə fərqli semantikada istifadə edilə bilər. Çünki kommunikasiya zamanı müəyyən mənada iştirak edən tərəflərin niyyət və məqsədindən asılı olaraq insanlar sözləri fərqli semantik çalarlıqda və yaxud da semantikada işlədib istifadə edirlər.

Formal məntiq daxilində hər hansı bir söz və ya ifadə birfunksiyalı söyləmədə şərh edilir və burada həmin söz və ya ifadə “xalis dil” vəzifəsini yerinə yetirir. Amma, unutmamaq olmaz ki, belə real təyin etmədən əlavə həmin ifadələr bəzi zamanlarda obyektiv reallıqların təzahürünə aid edilməyə də bilirlər.

Dilin cəmiyyətə mənsub olma hadisəsi aksioma hesab edilir. Hər bir cəmiyyətdə olan, baş verən dəyişikliklər sözsüz ki, dildə baş verən proseslərə də təsir etmədən keçmir.

Dildə də eyni zamanda yeni istiqamətlər, cərəyanlar meydana gəlir, yaranır və bu müddət ərzində tamamilə, məntiqi olaraq həmin istiqamət və cərəyanların nümayəndələri ümumilikdə biliyin təşkil edilməsi problemləri, onların verilməsi vasitələri ilə təbii dilin təhlilinin daha da geniş çərçivə daxilində bir-birləri ilə çox sıx şəkildə əlaqədar olması qənaətinə gəliblər.

Əfqan Abdullayev vurğulayır ki, biliyin konseptual təşkil edilməsinin öyrənilməsinə həsr edilmiş bir neçə konstruktiv fikirlər və ideyalar XX əsrin 80-ci illərində formalaşmışdır. Bu qrupa R.Senk və həmçinin onun tərəfdarlarının dil təhlilinin inteqral xüsusiyyəti, xarakteri ilə bağlı irəli sürdüləriü fərziyyələr də daxildir. Onlar dil məlumatlarının verilməsi hadisəsini bütöv bir proses olaraq fikirləşirlər. Bununla paralel olaraq, bu hadisələr dilin bütün səviyyələrində baş verir. Bu səviyyələrə aşağıda qeyd edilənlər daxildir;

- sintaktik səviyyə,
- semantik səviyyə,

- praqmatik səviyyə.

Semantik şərhin verilməsi prosesi heç də mütləq şəkildə sintaktik analizdən sonra tələb edilmir. O, sintaktik struktur ilə bağlı artıq məlum olan informasiyalara, məlumatlara əsaslanaraq da tez başlana bilər, sintaktik təhlil edilən zaman isə həm praqmatik, həm də semantik informasiyalardan istifadə edilə bilər [1; s.11].

Dildə müxtəlif sözlər istifadə edilir ki, bunlar da öz növbəsində müəyyən söz və ifadələri ilə fərqlənilir. Bu tip xüsusi söz və ifadələri ilə seçilən, yalnızca müəyyən peşə və ictimai qruplara xas olan bir qrup şəxslərin öz aralarında ünsiyyət zamanı istifadə etdikləri və eləcə də digər şəxslərin anlamadığı, və yaxud da çox az anladıqları söz formalarından, qruplarından biri də slenqlər hesab edilir. Qeyri- rəsmi olan bu sözlər və ifadələr danışığ dilində ünsiyyət zamanı xüsusilə ayrı-ayrı qruplar tərəfindən olduqca tez-tez istifadə edilirlər. Məsələn:

- kriminal aləmdə olanlar tərəfindən,
- uşaqlar tərəfindən,
- əsgərlər tərəfindən,
- yeniyetmələr tərəfindən,
- orduda xidmət edənlər tərəfindən.

Slenqlər xüsusi olaraq sosial qrupların ideyaları, fikirləri ilə sıx şəkildə olaraq əlaqədardırlar. XIX əsrdə baş vermiş bir hadisəyə - müştəri ilə faytonçu arasında baş vermiş bir mükamiləyə baxaq və ora baş verən dil faktlarına diqqət yetirək:

My son, who had just borrowed what he called "half a skid" of me promptly took up the cudgels, or, in other words, the coarse language of the streets, and metaphorically smote that cabman hip and thigh.

"Were we such a brace of fools" he asked with indignant fervour, "as to pay showful prices for riding in a blessed growler? Did the driver think to "flummox" us by his lip, because he through we weren't fly to him?"

He, the driver, must get up earlier and go to bed without getting buffy, which he had not done for a week of Sundays, before he found that little game would draw in the dibs. No mor tight than we were, wasn't he? (with great depth of meaning this) – then

what made him so precious fishy about the gills, if he hadn't been out on the batter the night before?

Bu mətn daxilində işarələdiyimiz slenqlər həmin dövrdə istifadə edilmiş, işlədilmişdir.

G.V. Arnoldun apardığı araşdırmalara görə ingilis dilində müxtəlif növ slenqlər mövcuddur [19; s.140]:

- xidməti slenqləri,
- məktəb slenqləri,
- qəzet slenqləri,
- idman slenqləri,
- kompüter slenqləri və s.

Danışıq dilində qısaltmalar, yeni ixtisarlara zamanı müxtəlif növlü ifadələr, sözlər yaranır, meydana gəlir. Bu sözlərin prototipi sıradan çıxdıqda isə həmin qısaldılmış, ixtisara düşmüş sözlər müəyyən dərəcədə üslubi cəhət baxımından neytral sözlər olur. Bəzən bu sözlər slenq funksiyasını yerinə yetirirlər.

Bu növ sözlərə “*brig, cello, cab, maxi, cabbie, bobby, mac, movies, mini*” və s. kimi sözləri nümunə göstərmək olar.

Slenqlər hal hazırda çox geniş şəkildə istifadə edilən və eləcə də, anlaşılan dildir. Bu sözlər yeni mənələrdən ibarət olmaqla kifayətlənməyib, eyni zamanda bununla bərabər ümumi şəkildə nəzakətli istifadədən və standart dildən kənardadır.

Mənşəyinə nəzər yetirdikdə isə slenqləri bəzən dilə yeni ifadə, fikir gətirməyə cəhd kimi də dəyərləndirmək, qiymətləndirmək mümkündür. Bu sözlər müəyyən bir zamandan sonra ya standart dilə qəbul oluna bilər, ya da ya istifadədən tamamilə çıxarıla bilər.

XVIII və XIX əsrlərdə həmin qrupa daxil edilən sözlərin həm işlənmə dairəsindən, həm də semantikasından, asılı olaraq slenqlər hazırda jarqonlardan fərqlənirlər.

O. Yespersen qeyd edir:

“...slenq elə bir nitq formasıdır ki, cəmiyyətin bizə sırıdığı adi dildən mənşəyinə görə insan şəxsiyyətinin normadan kənara çıxmaq arzusuna borcludur. Slenqin yaranmasında əsas impuls hansısa —əqli-hissi idrakın üstünlüyüdür. Slenq – insanlığın bəşər övladının —əylənmə arzusudur (love of play)” [63; s.81].

Təxminən XIX əsrin əvvəllərinə nəzər yetirsək İngilis leksikoqrafiyasında yeni bir terminin meydana gəldiyini görürük. Bu termini lüğət tərtibi ilə məşğul olan insanlar tərəfindən geniş istifadə edilməsinə baxmayaraq, sözügedilən bu termin bir sıra səbəblərdən dolayı tanınmamışdır. Yəni, termin olaraq ingilis ədəbi dilinin lüğətinə, lüğət tərkibinə “slenq” termini daxil edilməmişdir.

Artıq uzun müddət keçməsinə baxmayaraq, bu terminin etimologiyası heç bir zaman tam olaraq dəqiqləşdirilməmiş və hələ də eyni olaraq mübahisə doğuran məsələlərdəndir [7; s.90].

Slenqlərdən bəhs edən, danışan, fikirlərini qeyd edən tədqiqatçılardan biri olaraq da V.A. Xomyakovu göstərə bilərik.

Xomyakov V.A. slenqləri iki anlamda, mənada vurğulayaraq ifadə edir. O qeyd edərək slenqlərin iki növü olduğunu bildirir.

1.ümumi

2.xüsusi.

O, slenqlərlə bağlı fikirlərini belə qeyd edir:

“Slenqlər- adi danışq dilinin əsas vahidi, komponenti olan dil vahidlərindəndir. Bunlar bir tərəfdən özlərində sosial variantları, professional – peşə və korporativ jarqonlar, yəni kent və eləcə də kentə yaxın olan bir sıra nitq formaları (slenqlər, qafiyəli slenqlər və digərləri).

Digər bir tərəfdən isə geniş formada yayılmış ümumi sosial anlayışlı mikrosistemlər, özünün genetik tərkibinə son dərəcə müxtəlif tərkiblilik və birinci səviyyə normasına yaxınlaşma dərəcəsini birləşdirir” [102; s.23].

A.G. Smirnitski qeyd edir ki, slenq anlayışı bir tərəfdən sıx surətdə sözün ekspressiv, emosional xüsusiyyətinə görə bağlıdırsa, digər tərəfdən də, slenqlər öz mənşəyinə əsasən bəzi hallarda məhdud sosial, professional və eləcə də digər hər

hansısa bir qrupun leksikasını, özündə ehtiva edir, birləşdirir. Genetik cəhətdən baxdıqda müəyyən sosial əhatədə və yaxud da danışığından da təklifsiz nitq, həmçinin danışığı üslubudur.

Bu ifadələr fərqli insan qrupları tərəfindən, eləcə də fərqli sahələrdə istifadə olunur, formalaşırlar. Hər hansısa bir sözün yeni məna, anlam kəsb etməsi üçün metaforlaşma, eləcə də motivləşmə vacibdir, əks təqdirdə isə heç bir sözü yeni bir mənada işlətmək mümkün olmaz [71; s.56].

Slenqlərdə təbii olaraq yumor, fərdilik, emosiya da mövcuddur, bununla bərabər müəyyən ümumişlək sözlərin, eləcə də sosial qrupların arasında slenqlərə rast gəlmək mümkündür. Aşağıda qeyd edilmiş nümunəyə nəzər yetirək:

Fat-well supplied: having an overabundance of something.

Azərbaycan dilində, yağlı, yaxşı, kök təmin olunmuş mənalarla birlikdə, anlamaz, küt kimi ifadələrini də ifadə edirlər. Həm izahlı lüğətdə, həm də tərcümə lüğətinə nəzər yetirsək, həmin sözün mənaları içərisində zənginlik, bolluq olmaqla birlikdə onun əksini ifadə edən anlamlar da vardır.

Bu ifadələrə kontekst daxilində nəzər yetirsək asanlıqla görə bilərik:

✓ Fat-cat – I'm not fat-cat.

I'm usually financially embarrassed in fact.

Mən zəngin adam deyilən, faktik olaraq maliyyə cəhətdən adətən çətinlik çəkirəm.

✓ When it comes to printer paper, this place is fat.

Söhbət çap kağızından olduqda bura onunla zəngindir.

✓ We're fat with paper, but there's not ribbon in sight.

Bizim kağızımız boldur, lakin lent - bafta görünmür.

Kontekstdən asılı olaraq cümlədə işlədilən "*fat-cat*" ifadəsi inkarda istifadə edildikdə slenq kimi istifadə edilmişdir. Sözsüz ki, biz bu məsələyə burada koqnisiya nöqtəyi-nəzərindən yanaşırıq. Çünki, heç vaxt heç bir insan özünü "pişik" kimi adlandırmaz, lakin bu kontekst daxilində artıq motivləşmə zənginlik üzərinə,

metaforlaşma isə mənanın köçürülməsi nəticəsi əsasında bunu bildirən insan özünün varlı, zəngin olmamasını israr edir.

Digər bir kontekst daxilində isə həmin slenq özlüyündə sifət vəzifəsində çıxış edə bilir.

✓ You“ll never see me driving any of those fat-cat cars.

Siz məni heç zaman elə zəngin (bahalı) avtomobil idarə edən görməyəcəksiniz.

“*fat*” sözü başqa bir birləşmədə sarkastik anlamda, mənfi konnotasiyada istifadə edilə bilər:

✓ Fat chance I“ll never get a new car.

Olduqca cüzi imkan, heç zaman mən təzə avtomobil almayacağam.

Sözsüz olaraq, təbii ki bütün hallarda, situasiyalarda bu və ya digər sözlərin, söz birləşmələrinin, həmçinin slenqlərin lüğəvi mənaları mövcuddur. Amma, həmin sözlərin, ifadələrin, slenqlərin semantikasi bir neçə situasiyadan asılı olaraq dəyişir:

- onların istifadə edildiyi kontekstdən,
- hansı söz və sözbirləşməsindən,
- cümlədə necə işlənməsindən,
- cümlədən əvvəl və ya sonra gəlməsindən və bir sıra digər amillərdən.

Nümunədə qeyd etdiyimiz sonuncu cümlədə bütün dediklərimizi asan bir şəkildə görürük.

Belə ki, “fat” sözünə diqqətimizi yönəltəndə, bu söz varlı, zəngin anlamında anlaşılsa da, “chance” sözü ilə birləşdiyi zaman sözün semantikasi bir qədər dəyişir.

Çünki, “fat chance” birləşməsindəki sözlər lüğəvi mənalara əsasən varlı imkan, zəngin imkanı kimi semantic mənaya malik olmaz, digər bir tərəfdən baxdıqda isə cümlənin ikinci tərəfinə nəzər yetirdikdə istifadə edilən “I“ll never get a new car” cümləsi birbaşa olaraq zəngin, varlı mənalərini mənfi konnotasiyada ifadə etməsi tələb edilir.

Burada qeyd edilən “fat-chance” ifadəsi slenq olaraq tamamilə yeni mənə, məzmun ifadə edir və bu da öz meqabilində heç bir mübaligə olmadan koqnisiya ilə əlaqədardır.

Çünki, bizim beynimizdə əgər həmin fikrin əksi olmasaydı, informasiyanı başqalarına ötürə bilməzdik, eləcə də cümləni qeyd etdiyimiz kimi ddərk edib qavramazdıq.

“Fat city” ifadəsinə nəzər yetirdikdə, bu slenqin arxasında “rahat olmaq və eləcə də varlı olmaq” kimi mənalar dayanır.

✓ I could settle down in fat city without any trouble.

Bu rahat şəhərdə mən heç narahatçılıq olmadan məskunlaşa bilərdim.

Qeyd edilmiş cümlənin tərcüməsindən də gördüyümüz kimi artıq “*fat*” sözü “*city*” sözü ilə birləşmə yaradaraq kontekstdə istifadə edilərkən məkan anlamını, hətta sadəcə məkan deyil də, rahat-komfort məkan anlamını bildirir. Sözsüz ki, burda da koqnisiya öz işini görür.

Hardasa lap dərin qatda “*fat*” sözünün semantikasnda bunu görmək olar, çünki, lüğəvi mənə baxımında, kalan, varlı, kök, zəngin olduğundan asan formada başa düşmək olur ki, hər bir şərait olduqda rahat olmaq olur və bu da öz növbəsində hər bir insanın ilk olaraq maliyyə vəziyyəti ilə əlaqədardır.

Slenqlər elə söz qrupları hesab edilir ki, onlar müxtəlif sosial qruplar, peşə sahibləri tərəfindən yaradılır və eləcədə gündəlik həyatda istifadə edilir.

Məsələn, gənclər arasında mütləq ki elə slenqlər vardır ki, xüsusən onların leksik mənaları müsbət konnotasiya ifadə etməmələrinə baxmayaraq, onu işlədən şəxs istifadə edir ki, həmin slümqlər müsbət konnotasiya ifadə edirlər. Nümunə olaraq aşağıdakı situasiyanı göstərə bilərik:

✓ I had a smashing time on holiday, it was so much fun!

Mən tətillərində gözəl, əla vaxt keçirdim, bu çox əyləncəli idi!

Bu cümləni “Mən çox dəhşətli vaxt keçirdim” kimi də qeyd etmək olar. Amma, bura cümlədə istifadə edilən dəhşətli sözü heç də lüğəvi mənasındakı mənfi mənada deyil müsbət anlamdadır. İngilis dilində “*smashing*” sözünə nəzər yetirsək, ilk lüğəvi

mənası – sarsıdıcı, dağıdıcı olsa da, digər mənası isə heyratamız, çox gözəl anlamındadır.

Lakin istifadə edildiyi kontekstin ikinci hissəsi birinci hissəyə əsasən bildirir ki, məhz qeyd edilmiş bu situasiyada “smashing” sözü heyratamız, çox gözəl anlamını ifadə edir. Bütöv anlamda sözün semantikasının bu formada asanlıqla dəyişməsi koqnisiyanın gücündən asılıdır.

Bunu onunla izah edə bilərik ki, insan düşüncəsində və ya yaddaşında pragmatik olaraq da sevinclən nəşə yayına bilər. Kim isə sarsıla bilər, eləcə də pis hadisədən də bir sıra problemlər meydana gələ bilər.

Qeyd edilmiş cümlə nümunəsinin ikinci hissəsində qeyd edilən “it was so much fun” ifadəsi özündən əvvəl yazılan fikri koqnisiyanın hesabına müsbət konnotasiyaya kimi yönəldə bilər. Qeyd edilmiş bu hadisələrin əksinin insan beynində əksi olduğundan asan formada onu başa düşür və göndərilən məlumatlar, informasiyalar tam aydınlığı ilə anlaşılır.

Slenqlərin semantikasının kontekstdən asılı olaraq dəyişməsinə koqnisiya ilə əlaqədar hesab etməklə birgə, onların hər birinin sözlərlə yanaşı və yaxud da birləşə bilmək qabiliyyətinin fərqli olması müşahidə edilir.

M.Maskovski slenqləri aşağıda qeyd edildiyi kimi dəyərləndirmişdir:

“Bu sözlər avaraların dili kimi obrazlı formada ədəbi dilin həddlərindən kənarda, lakin cəmiyyətə incə, zərif formada yol açmağa çalışan sözlərdir” [107; s.90].

F. Qrous qeyd edir ki, slenqlər yəni dil normalarına uyğun olmayan danışq dili termini altında anlaşılır, başa düşülür. Slenqlərin bu formatda təyin edilməsi demək olar ki, bütün danışq dillərində morfoloji, sintaktik, fonetik və leksik səciyyəli sözləri slenqlər hesab etmək olar.

Bütün bu deyilənlərə baxmayaraq, onları slenqlər hesab etmək heç də doğru deyil, çünki bu qəbil sözlər ümumi qəbul edilmiş ədəbi istifadə etmədən fərqlidirlər [29; s.3].

Ötən əsrin 30-cu illərində məşhur ingilis leksikoqraf və leksikoloqların nəşr etdirdiyi «The King's English» kitabında slenqlər haqqında vurğulanmışdırlar ki, danışiq ünsiyyət təcrübəsində slenqlər münasib və həmçinin yerindədir.

Hər hansı bir obrazın dili, yazıçı ilə danışanda slenqli ifadələrdən məcburiyyət qarşısında qalaraq istifadə etməli olurlar. Onlar bu ifadələrdən istifadə edərək, həmin personajların nitqini canlı etmək və yaxud da onun xarakter və xüsusiyyətini inandırıcı və eləcə də tam etməkdən ötrü bu yolu seçirlər.

1.2. Slenqlərin linqvistik və sosial xarakterləri

Bu hissədə müasir İngilis dilində istifadə olunan gənc jarqonların xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi haqqında məlumat vermiş və ətraflı şəkildə bəhs etmişik. Bu hissənin əsas məqsədi gənc nəsil arasında jarqonların, bu tip ifadələrin istifadə qaydalarını təhlil etməkdir. Slenqlərin tərfi, istifadəsi müasir dövrdə filologiya sahəsinin diqqətini cəlb edən mövzulardan biridir. Hal hazırda, istifadə edilən jarqonlara, ifadələrə nəzər yetisək, onlar arasında bir birlərinə qarşı nə qədər çoxlu ziddiyyətlərin olduğunu açıq şəkildə görürük. Bir sıra alimlərin fikirlərinə diqqət yetirsək, onlar rus jarqonlarında küllü miqdarda İngilis alınma sözləri olduğunu iddia etdiklərini görürük. Bizim əsas məqsədimiz müasir ingilis dilində gənclik jarqonunun konsepsiyasını təhlil etməkdən ibarətdir.

Slenqlər bir növ nitq müxtəliflikləridir. Nitq müxtəlifliyi və ya eləcə də dil müxtəlifliyi bir qrup danışan və ya bir nətiq tərəfindən istifadə edilən hər hansı nitq formasına aiddir. Nitq müxtəlifliklərinin linqvistik xüsusiyyətlərinə dilin bir sıra hallarında rast gəlmək olar [1; s.65].

- leksik səviyyəsində,
- fonoloji səviyyəsində,
- sintaktik və ya morfoloji səviyyəsində.

Son bir neçə onillik ərzində ictimai həyatın ayrı – ayrı sahələrinə, onların inşaf mərhələlərinə, templərinə nəzər yetirdikdə, onları əvvəlki dövrlərlə müqayisə etsək, dəfələrlə sürətləndiyini görürük. Bu proseslər dil mədəniyyətindən ayrılmazdır. Buna görə də, bu proseslər ayrı – ayrı ölkələrin leksikonunda müəyyən, bir sıra dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Bütün bu hadisələr, proseslər cəmiyyəti əhatə edərək qeyri – rəsmi söhbətlərin, informasiyaların, yazışmaların canlı inkişafına təsir edir. Eləcə də, dünya dillərində öz əksini tapır. Və həmçinin müasir lüğətə bir sıra yeni istifadə və ifadələr də əlavə edir. Cəmiyyətin hər bir qrupunda insanlar öz aralarında danışmaq ünsiyyəti zamanı bir sıra atributlar olan cüzi sayda ifadələrdən, slenqlərdən, jarqonlardan istifadə edirlər.

bu ifadələr bir qrup insanlar arasında yaadır, bununla bərabər eyni zamanda bütün təbəqələrdə yayılır.

Keçmiş dövrlərdə sözün mənşəyinin öyrənilməsi çox böyük papulyarlıq qazanırdı. Həmçinin, etimologiyalar hansı ki lüğət girişinin ənənəvi komponentidir, bir sıra qızğın müzakirələrə səbəb olurdu. Baxmayaraq ki, “1900- cü ildə məhşur jurnalların, məqalələrin səhifələrini sözlə əlaqədar fərziyyələri ilə dolduran həvəskarlar öz vaxtlarını yazmaqda saxs oxumağa sərf etməli olduqlarını düşünmürdülər” [2].

Hal hazırki dövrdə beynəlxalq turizmin, mədəni əlaqələrin, dünya ticarətinin inkişaf etməsi nəticəsində dildə bir sıra yeni sözlər, alınma sözlər meydana gəlir, yaranır. Gənclik xassələrindən asılı olmayaraq, bu ifadələr hər bir dilin, cəmiyyətin ayrılmaz bir hissəsidir. Bu ifadələr müəyyən əlamətlər, hallar üzrə birləşmiş bir sıra demoqrafik – sosial qrupları təmsil edirlər;

- sosial statusa görə,
- yaşa görə,
- Sosial – psixoloji xüsusiyyətlərə görə.

Gənclik mədəniyyəti isə ümumilikdə mürəkkəb hadisələrdəndir.

Gənclik mədəniyyətinə nəzər yetirsək sosiallaşma prosesinin, xüsusi ilə də mədəni inkişafın nəticələrindən biri olduğunu açıq aydın görürük. Bu mədəniyyətin psixoloji- sosial mənbələri ümumilikdə gəcliyin, gənclərin və həmçinin onun nümayəndələrinin şüur, özünüifadə, özünüdərk, özünüdədiq istəyindədir.

Bu istəklər hər zaman lazımi, kifayət qədər dəstək almır. Gənc insanların öz aralarında istifadə etdiyi slenqlər bəlkə də cəmiyyətin digərüzvləri arasında anlaşılmaz və aydın deyildir. Gənclər, yeniyetmələr öz nitqlərində slenqlərdən istifadə etməklə düşünürlər ki, nitqlərinə ayrı bir emosionallıq və gözəllik verirlər. Yeniyetmələr, gənclər öz ifadələrini, fikirlərini ifadə etmək üçün, bəzi zamanlarda yalnız gənclərə aydın olan, bir birlərinin anlaya biləcəkləri İngilis dilli slenqlərdən də istifadə edirlər.

Metodlar;

Jarqonlar dilin ən maraqlı və bununla bərabər ən çətin hadisələrindən biridir. Bir çox tədqiqatçılar adətən sosial dialektləri jarqon adlandırırlar. İngilis dilində,

leksikoqrafiyasında slenq termin olaraq təxminən ötən əsrin əvvəllərindən etibarən geniş şəkildə qəbul edilməyə başlanılmışdır. Slenq sözünün etimologiyası da mübahisəli mövzulardan biridir bu ifadələr qaçılmaz, mürəkkəb dil hadisəsidir. Onların yaranmasına dil birliklərinin social, mədəni və həmçinin tarixi həyat meyilləri səbəb olur. Bu sözlərdən bir sıra məqsədlər üçün istifadə edilir;

- Kimisi zamanə ilə uyğunlaşmaq, həmyaşıdlarından geri qalmamaq üçün,
- bəziləri dilləri öyrəşdiyi üçün,
- bəziləri yenilik axtarışında olduqları üçün və bir sıra bu kimi səbəblər irəli

sürmək olar.

Bütün bu bənzətmələr o qədər canlı və yenidir ki, bəzən bu ifadələri, slenqləri yenilikdən zövq almaq üçün bir sıra insanlar tərəfindən icad edilir, yaradılır və bir növ dəbdə olmağı sevən insanlar tərəfindən təqlid edilir.

Slenqlər təkcə dil nəzəriyyəsi baxımından deyil, eləcə də tərcümə nəzəriyyəsi mövqeyindən, tərəfidən çox maraqlıdır. Ruslara nəzər yetirsək, slenqlərin onların həyatının demək olar ki bütün sahələrini əhatə etdiyini görürük. Slenqlər insan həyatının sahələrində, başqa insanlarla münasibətlərində cəmlənir.

Dilin zənginləşdirilməsində slenqlərin töhfəsi düşündüyümüzədən daha genişdir.

İstifadə edilən slenqlərdə məna mütləq olmadığından ifadəsi dildə necə olması bəzən anlaşılmazdır. Bu kim tərəfindən istifadə edilməsindən, bu sözü ifadə edən insanın hansı qrupa aid olmasından, slenqlərin hansı vəziyyətdə olmasından və bir sıra amillərdən asılıdır. Bütün bunlar əsasında belə bir sual meydana gəlir ki, slenqlərdən istifadə edən insanlar gündəlik həyatlarında ünsiyyət zamanı slenqlərdən necə istifadə edirlər. bu ifadələri, slenqləri seçən insanlar onlardan müəyyən məqsədlər üçün istifadə edirlər. yəni, bu ifadələr müxtəlif məqsədlərə malik ola bilirlər [5; s.165].

Internet, sosial şəbəkələr, onların imkanları sürətlə inkişaf etdiyindən kompüter, texnologiyalar hər zaman gənclərin diqqətini cəlb edir. Hal hazırki dövrdə ingilis slenqləri yeniyetmələr, gənclər arasında gündəlik ünsiyyət zamanı böyük rol oynayır. Slenqlər texnologiyanın eləcə də, müxtəlif mədəniyyətlərin yaranması nəticəsində dilin inkişafı fenomeninə çevrilərək formalaşmışdır [7].

Musiqi mədəniyyəti indiki dövrdə gənclərin hobbilərindən biridir. Demək olar ki, gənc insanların həyatının bir hissəsidir. Gənclər arasında xarici musiqilər indi daha çox populyar və məşhurdur. Buna görə də, bir sıra gənclər slenqləri ingilis dilindən götürmüş, amma bu sözlər ris dilinə tərcümə edilə bilməyən ifadələrdir. Bu ifadələrin bir çoxu danışiq dilinə, bir neçəsi isə standart nitqə keçmişdir. Slenqlərin xüsusiyyətlərinə fikir versək, onların şifahi dillə bərabər yazılı dildə də rsat gəldiyini görə bilərik.

Müasir dövrdə gənc insanların, yeniyetmələrin nitqinə bir sıra, çoxlu sözlər internetdən, kompüter oyunlarından keçir. Məktəb jarqonunu korporativ gənclik jarqonu kimi də təsnif edə bilərik.

Gənc slenqlərin gənclərin nitqinə necə təsir etdiyinə nəzər yetirsək əsas xüsusiyyətlərinin aşağıdakı olduqlarını qeyd edə bilərik;

- daimiliyi,
- ifadəliliyi,
- emosionallığı,
- obrazlılığı,
- təxminliyi.

Slenqlər 2 qrupa bölünürlər;

- Ümumi slenqlər
- Məşhur slenqlər.

Slenqlərə nəzər yetirsək, onların dəqiq və bir tərfi olmadığını görürük. Bəzi hallarda başqa dillərdən keçib gələn jarqonların uyğunlaşma prosesini uzun zaman alır və tədricən olur. Bəzi elementlər isə ümumilikdə tam olaraq uyğunlaşmamış olaraq qalır. Çünki tələffüz zamanı bəzi fərqlər ola bilər. Amma bütün hallarda onlardan imtina etmək olmaz. Alınmış sözlər, jarqonlar dilin qrammatik sistemi ilə uyğunlaşdırlarsa yeni törəmələrin, ifadələrin əmələ gəlməsi imkanını genişləndirir.

Gənclər arasında sorğu – sual apardıq. Və onlar arasında apardığımız sorğu – suala əsasən belə qərara gələ bilərik ki, onlar gündəlik həyatlarında bir sıra jarqonlardan istifadə edirlər. Bu jarqonlar bir birləri ilə söhbət əsnasında bir sıra məsələlər, gündəlik həyatla, fənnlərin adı ilə, bağlı ola bilər.

Hal hazırki dövrdə jarqonlar gənclərin həyatında, gündəlik danışılqlarında, ifadələrində mühüm rol oynayır. Gənclərin həyatını bir gün belə olsun jarqonsuz təsəvvür etmək mümkün deyildir. Bu da öz növbəsində onların bir birləri ilə ünsiyyətinə kömək etməklə kifayətlənməyib, həmçinin yenixarici leksikonun mənimsənilməsinə, leksikalarının genişlənməsi prosesini daha da asanlaşdırır.

Jarqonların xüsusiyyətini araşdırmaq, aşkar etmək üçün sorğu zamanı aşağıda qeyd etdiyimiz suallardan istifadə edilmiş və nəticələr bu dissertasiya üçün material olmuşdur.

- Sorğu –sual zamanı qeyd edilmiş suallardan istifadə edilmişdir;
- Həmyaşıdlarınızla ünsiyyət zamanı jarqonlardan istifadə edirsinizmi?
- Jarqonlardan niyə istifadə edirsiniz?
- Gündəlik nitqinizdə ünsiyyət zamanı hansı jarqonlardan istifadə edirsiniz?
- İngilis dilində istifadə etdiyiniz jarqonların bir neçəsini nümunə göstərə bilərsinizmi?
- Hansı televiziya proqramlarından və sosial şəbəkələrdən istifadə edirsiniz?
- Jarqonlardan istifadənin dilə müsbət yoxsa mənfi təsir etdiyini düşünürsüz?

Sorğu təqribi 30 gənc arasında aparılmışdır.

Aşağıda qeyd edilən nəticələr əldə edilmişdir:

1. Sorğu sual zamanı gənclər qeyd edib bildirdilər ki, onlar jarqonlardan həmyaşıdları ilə ünsiyyət zamanı geniş şəkildə istifadə edirlər və həmçinin ünsiyyətin ayrılmaz bir hissəsi hesab edirlər.
2. Bu cür sözlər onlara bir sıra imkanlar yaradır;
 - həmyaşıdları ilə münasibətlərini qorumağa,
 - ünsiyyət qurmağa,
 - yeniliklər öyrənməyə şərait yaradır.
3. Gənclər üçün bu ifadələr sadəcə söz oyunudur.
4. Nitqin inkişafına televiziyanın, verilişlərin, qəzet və jurnalların da təsir etdiyini qeyd edir, bildirirlər.

5. Sorğu sual zamanı gənclərin 85%- I verilən “siz həmyaşdılarınızla ünsiyyət zamanı jarqon ifadələrdən istifadə edirsinizmi?” sualına müsbət cavab vermişlər.

6. Onlardan bir neçəsi bu ifadələri həm yaşdları arasında, social şəbəkələrdə istifadə etdiklərini qeyd etməsinə baxmayaraq, əksəriyyəti bu ifadələri hər yerdə istifadə etdiklərini bildirib (58%).

7. Gənclərdən bir neçəsi (80% gənc bu qrupa daxildir) onlardan müəyyən çərçivə daxilində başa düşərək istifadə etdiklərini bildirmələrinə baxmayaraq, bir sıra gənclər (20%i bu gənclər sırasına daxildir) bu ifadələrdən sadəcə vərmiş halını aldığı üçün istifadə etdiklərini bildiriiblər.

8. Gənclərin əksəriyyəti (63% gənc bu qrupa daxildir) əminliklər bildirir ki, bu ifadələr dilimizə mənfi təsir göstərir. Ama buna baxmayaraq, onlardan bir neçəsi (37% gənc bu qrupa daxildir) bildirir ki, İngilis dilli jarqonlardan istifadə lüğəti və dili zənginləşdirir.

1.3. Müasir İngilis slenqinin mənşəsi

Slenq – xüsusi sözlərdən ibarət qruplardır. Bu ifadələr müəyyən insan qrupları (peşəkar, sosial yaş və s.) arasında işlənir. XIX əsrin əvvəllərində “slenq” termini İngilis leksikoqrafiyasında geniş şəkildə istifadə olunmağa başlandı. Bu sözün etimologiyasına nəzər yetirsək çox mübahisəli olduğunu görürük. Slenqlərin tədqiqinə İngilisdilli mədəniyyət öz təsirini göstərdi.

Slenqləri Cames Bradstir Qrinaf və Corc Liman Kittrec kimi İngilis ədəbiyyat nəzəriyyəçiləri, hər zaman standart dil ətrafında dolaşan bir dil kimi təsvir edirdilər.

Slenq termin kimi vulqarizm, dialektizm, danışiq nitqi və xalq dili kimi ifadələrlə qarışdırılır. Slenqlər “xalq dilindən” fərqli olaraq, təhsilli insanlar tərəfindən fəal şəkildə istifadə olunur. Təhsilli insanlar dedikdə peşəkar və ya qrup nümayəndələri nəzərdə tutulur və bu çox zaman müəyyən qrupda olan insanların üzlüyünü göstərir.

Son dövrlərdə (müasir slenqlər) istifadə olunan slenqlər, digərləri kimi, milli dilin qrammatikası və fonetikası əsasında danışiq, bəzi hallarda isə tanış və kobud şəkildə xarakterizə olunan bir leksikondur.

Ən çox inkişaf etmiş semantik sahələri isə aşağıda qeyd olunanlardır; insanla, görünüşlə, geyimlə, sığınacaqqla və istirahətlə bağlı. Elementlərə diqqət yetirdikdə onların əksəriyyətinin müxtəlif azalmalar olduğunu, fonetik assosiasiyalardan və ya başqa dillərdən götürmələrini təmsil edir.

Müasir slenqlərin tipik fərqləndirici xüsusiyyətləri nəslin dəyişməsi ilə izah edilir. Son illərdə yeni slenqlər kateqoriyasında baş verən köklü dəyişikliklərə əsasən onların leksik tərkiblərində baş verdi, ümumi nəzər yetirdikdə isə demək olar ki, yeni lüğətin və qrammatikanın qurulması yolları dəyişməz olaraq qaldı.

Yeni bir lüğət yaratmağın ən məhsuldar və əsas yolları aşağıda qeyd edilən kimidir:

- alınma sözlər;
- metaforlar (sözlərin mənalarının dəyişməsi);
- abbrivasiyalar (ixtisarlar və ya qısaldılmış sözlər);
- affiksiya (ön şəkilçilər və prefikslər) ;
- frazeologiya
- metateza (sözdə hərflərin və ya hecaların dəyişdirilməsi)

Müasir İngilis slenqində nominasiyanın müəyyən üsulları mövcuddur;

- morfoloji
- leksik-semantik
- söz formalarının leksik- sintaktik üsulla əmələ gəlməsi
- və alınma yolları.

Slenqlərin metodunun məhsuldarlığı onun kəmiyyətinin xarakteristikasıdır. Metodlar yüzlərlə və ya minlərlə söz əmələ gətirdiyi zaman məhsuldar olurlar.

Müasir slenqlərdə ən çox görülən formalaşma yolları bunlardır;

- affiksasiya
- metaforizasiya
- alınma sözlər.

Dünyada yeni həyat tərzı və ya yeni dünya yeni ünsiyyət vasitələrini, yeni bir dil və ya köhnə dillərin dəyişməsinı tələb edir. İnternet istifadəçiləri tərəfindən yaradılan slenqlər ümumi leksikona çevrilirlər.

İnternet sayəsində cəmiyyətdə mətnin rolu dəyişir. İnsanlar internetdə yaradıcı ifadələrini reallaşdırmağa çalışırlar.

Amerikanlarla ünsiyyət zamanı danışan ingilis dili ana dili olmadığı üçün, ünsiyyətdə bir sıra anlaşılmazlıqlar və çətinliklər yaranır. Hal hazırda lüğətimizdə internet slenqlərinin möhkəm kök saldığını görürük və bu slenqlər ilə müasir cəmiyyət zamanla ayaqlaşmaqdadır. Onlardan istifadənin həyatımıza necə təsir etdiyini demək

mümkün deyildir, amma bir şey açıq - aydındır ki, slenqlər mövcud olacaq və həmçinin genişlənəcəklər.

Beləliklə, müasir dövrdə insanların nitqində slenqlərin artma səbəbi aşağıda qeyd edilənlərdir:

- sosial amillər
- medianın təsiri
- Internet resursları

FƏSİL 2 .

SLENQLƏRİN TEMATİK TƏSNİFATI, SEMANTİKASI VƏ DİLİMİZDƏ QARŞILIĞI

2.1. İngilis dilinin leksikasında slenq və onun Azərbaycan dilində ifadə formaları

Slenqlər nitqin və həmçinin dilin ayrılmaz bir tərkib hissəsi olaraq, leksikologiyanın ən əsas, mübahisəli və həmçinin ən aktual problemlərindən biri hesab edilir. Bu ifadələr leksikanın ədəbiyyat normalarına uyğun olmayan bir hissəsi, təbəqəsi kimi görülür.

Bir sıra tədqiqatçılar slenqləri mədəni insan nitqinə uyğun olmayan, ədəbiyyata uzaq olan söz və ya ifadələr hesab edirlər. Amma bu deyilənlərə baxmayaraq, hal hazırkı dövrdə slenqlərə nəzər yetirsək, insan fəaliyyətinin bütün sahələrində rast gəldiyimizi açıq aydın şəkildə görməyimiz mümkündür. Bugün, slenqlərlə internet şəbəkəsində, televiziya, radioda, ədəbiyyatda, mətbuatda qarşılaşırıq. Bunlardan əlavə bütün qrup yaş dövrlərindən ibarət olan, fərqli sinifə və ya sosial qrupa xas olan şəxslər arasında da istifadə olunur.

Bütün bu dediklərimizdən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, slenqlər cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri, insanlar tərəfindən istifadə olunur.

Danışq dilində ünsiyyət zamanı insanlar (hansı ki bir- birlərini çox yaxşı tanıyıb, eyni sosial qrupa mənsub olurlar) arasında müəyyən, qeyri – formal sözlərdən, ifadələrdən istifadə edirlər. Bu sözlər “slenqlər” adlanır. Bəzən bu ifadələrin istifadəsi insanlar tərəfindən təhqir kimi qəbul edilir. Hansı ki, həmin insanlar aralarındakı münasibət çox da yaxın deyildir. Slenqlər qeyri – formal dildə və ya qeyri – formal ünsiyyət zamanı istifadə edilir. Ümumilikdə götürdükdə bu ifadələr daha çox yazıda deyil, danışqda istifadə edilir.

Slenq sözünün mənşəyini araşdırdıqda, şifahi nitqdə bu ifadənin ilk dəfə nə zaman, necə meydana çıxdığı, yarandığı barədə heç bir dəqiq məlumat yoxdur. Amma, yazılı formaya nəzər yetirdikdə isə ilk dəfə bu ifadənin XVIII əsrdə İngiltərədə qeydə alındığı görülür. Həmin dövrdə bu ifadə “təhqir” mənasında istifadə edilmişdir.

Öz kitablarından birində dilşünas, müasir ingilis dilinin leksikoqrafiyasında nadir yeri olan, görkəmli tədqiqatçılardan biri Xomyakov V.A. slenq terminini araşdırıb aşağıdakı formada qeyd etmişdir;

- 1756-cı ildə ilk dəfə “language of low or vulgar type” yəni çox səviyyəsiz vulqar tipli dil, ifadə mənasında;
- 1802- ci ildən etibarən isə “The cant or jargon of a certain period or class” yəni müəyyən dövr və ya sinfin jarqonuu mənasında;
- 1818- ci ildən etibarən isə eyni termin adı altında müəyyən mənada işlənən sözlər, ifadələr, yüksək səviyyəli danışq dili səviyyəsindən aşağı olan anlamda anlaşılməyə və istifadə olmağa başlandığını qeyd edilmişdir;
- Təqribi 1850-ci ildən etibarən isə bu termin qeyri- qanuni, loru leksika ifadəsi kimi geniş şəkildə istifadə edilməyə başlanmışdır [103; s.43].

”Slenq” terminin etimologiyasına nəzər yetirdikdə, bu ifadənin ilk istifadə olunduğu dövrdən hələ də indiyə qədər tam şəkildə olaraq müəyyən edilmədiyini və həmçinin leksikologiyanın ən vacib problemlərindən biri olaraq qaldığını görürük.

Dilşünas Patric E.X. də bu ifadənin etimologiyası ilə məşğul olmuşdur. O, XX əsrin ikinci yarısından etibarən qeyd edilmiş bu terminin “illegitimate” colloquial speech formada, yəni qeyri-qanuni danışq dili anlamında qəbul edildiyini qeyd edir.

Bir sıra dilçilər slenqləri ünsiyyət zamanı müəyyən peşəkar və ya sosial mühitə aid olan, insanların ictimai düşüncələrini əks etdirən, kifayət qədər sabit olmayan, systemsiz və bəzi hallarda isə hətta qarışıq leksemlər toplusu kimi müəyyən edirlər. Bu dilçilər qrupuna Patric E.X. və həmçinin, onun davamçıları olan Kittridj K.İ. və Qrinok J. daxil edilir [108; s.9].

İngilis dilinin Böyük Oksford lüğətinə nəzər yetirdikdə isə, slenqlərin aşağıda qeyd olunmuş formada müəyyən edildiyini görürük;

- təmiz danışq dili kimi, bu formada ziyalıların nitq standartlarından aşağı hesab edilir;
- xüsusi mənalarda işlədilən, geniş formada yayılmış sözlərdən və yaxud da yeni sözlərdən ibarət;

- xüsusi leksemalar məcmusundan ibarət olan bir dil kimi. Hansı ki, pis etimada malik olan və ya cəmiyyətin aşağı təbəqəsinə aid olan bir qrup şəxslər tərəfindən işlədilir.

Bu termin barədə illərdir bir sıra fərziyyələr irəli sürülmüş, ortaya çıxmışdır. Digər dövrlərdə olduğu kimi, XX əsrdə də artıq bu məsələ tədqiqatçıları maraqlandırmış, bir sıra yeni fərziyyələr meydana gəlmişdir. Amma, bütün bu fərziyyələr nəzər yetirdikdə Patric E.X.-in fərziyyəsi digərləri ilə müqayisədə həqiqətə daha uyğun olduğu hesab edilir. Çünki, onun fərziyyəsi tarixi dəlillərə, hadisələrə əsaslanan bir nöqteyi nəzər olmuşdur. Onun irəli sürdüyü fərziyyəyə əsasən, “bu söz, ifadə “to slang” yəni ifadə etmək, danışmaq anlamını daşıyan “to utter” felindən götürülmüşdür.

Ümumi nəzər yetirdikdə, bu ifadələr müəyyən məqsədlər üçün meydana gəlir, zamanla dəyişir və bir müddət sonra artıq dildən çıxarıla bilir. Amma, bu gedişat formasını bütün slenqlərə aidd etmək olmaz. Hətta, bəzən bəzi slenq ifadələr və ya sözlər ingilis dilinin leksikasına adi bir slenq ifadə və ya söz kimi deyil, əsas ifadə və ya sözformasında daxil olur.

Nümunə olaraq, “hang out” ifadəsini göstərə bilərik.

XVIII əsrin əvvəllərində İngilis dili mədəniyyətinə daxil olmuş bu ifadə “stand or wait around without apparent purpose - loiter or idle” formasında yaranan bu ifadə hal hazırda danışq zamanı ən çox istifadə olunan ifadələrdə biridir. Bu ifadəyə hal hazırda nəzər yetirdikdə, onun bir sıra yüksək səviyyəli, işgüzar görüşlərdə belə istifadə olunduğunu görürük. Həmçinin, bu ifadə heç kəs tərəfindən qeyri – formal danışq ifadəsi və ya sözü kimi qəbul olunmur.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, slenqlər cəmiyyətdə bütün təbəqələrdən olan insanlar və həmçinin qruplar tərəfindən istifadə edilir.

Bəzi hallarda, yeni bir slenq söz və ya ifadə slenq olmaqdan çıxaraq, dilin lüğət tərkibinə, leksikasına daxil olur. Bu hal adətən 2 halda baş verir;

- insanların böyük bir qismi tərəfindən slenqlər istifadə olunduğu halda

- əhalənin slenqləri öz ənənəvi dillərində izah edə bilmədikləri ifadə və ya sözləri deməyə şərait yaratdığı halda.

Bəzən qeyri – formal ingilis dili və slenqlər qarışdırılır. Ama, qeyd etmək mütləqdir ki, bu anlayışlar eyni deyil, eyni mənanı daşıyırlar. Bəzi hallarda slenq ifadələr və ya sözlər formal şəraitdə istifadə olunur, amma qeyri – formal şəraitdə istifadə edilən sözləri isə artıq slenq adlandırmaq düzgün deyildir, onlar slenq deyillər.

İnsanlar ünsiyyət zamanı slenq sözlər və ya ifadələrdən istifadə etməklə, ingilis dilini zənginləşdirirlər. Bu tip ifadələr və ya sözlər ünsiyyət zamanı aşağıda qeyd edilmiş məqsədlər üçün istifadə edilir;

- ədəbi dil standartları, elementlərinin şüurlu,- düşünülmüş formada qeyri – adilik, yenilik, effekti yaratmaq,
- ifadə olunmuş fikrə canlılıq, təsirlilik, konkretlik, müxtəsərlik ifadəlik və s. vermək,
- ümumi qəbul edilmiş, nümunəvi ifadələrdən müxtəlif - fərqli formada sözlər işlətmək,
- və həmçinin üslub məqsədləri üçün [107; s.10]. bu məqsədlərə nail olmaqla metafora, metanomiya və s. köməklik göstərir. Bu nöqtəyi – nəzər əksər tədqiqatçılar tərəfindən bölüşdürülür.

İngilis dilində dil daşıyıcıları tərəfindən qeyri- formal ünsiyyət zamanı dildə ən çox istifadə edilən slenqlərdən bir neçəsinə nəzər yetirək;

“**Skiving**” slenqi dərindən və yaxud da işdən yayınmaq mənasında istifadə edilir.

“**Bee`s knees**” slenqi əlanın əlası (hər hasını bir şeyin və ya insanın) anlamında istifadə edilir. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Marqaret Tetçer haqqında danışan zaman qeyd edilmiş bu ifadə də həmçinin istifadə edilirdi.

“**Nicked**” slenqi oğurlanmış anlamında istifadə edilir. Məsələn;

My car is nicked!

“**Killing me**” slenqi bərk ağrıtmak anlamında istifadə edilir. Və ən çox istifadə edilən slenqlərdən biridir.

“**Veg**” slenqi tərəvəz anlamında istifadə edilir. Bu slenqə ingilis menyularında rast gəlmək olur.

“**Kip**” slenqi qısa bir müddət ərzində yuxu almaq, ingilis dilində istifadə olunan “a short sleep” anlamında istifadə edilir. Bu slenqin həmçinin **nap** versiyasından da istifadə edilir.

“**Buterbrod**” və ya “**Sarnie**” ifadəsi sandwich mənasında istifadə edilir.

“**Ace**” slenqi əla anlamında işlədilir. Yəni, öz işinin ustası- hər bir işdə xüsusi fərqlənən anlamında istifadə edilir.

Misal olaraq “maths ace” ifadəsini göstərə bilərik.

“**Quid**” slenqi rəsmi pul vahidi “funt sterlinq” kimi Birləşmiş krallıqda istifadə olunmasına baxmayaraq, qeyri – formal slenqlərdən ingilis pullarını bildirmək, təsvir etmək üçün daha çox istifadə edilir. Aşağıdakı ifadələri misal olaraq göstərə bilərik;

- “**quid**” sözü funt sterlinqin əvəzinə;
- “**fiver**” sözü 5 funtsterlinqin əvəzinə;
- “**tenner**” sözü 10 funtsterlinqin əvəzinə;
- “**ton**” sözü 100 funtsterlinqin əvəzinə;
- “**Grand**” sözü 1000 dollar və ya 1000 funtsterlinqin əvəzinə işlədilən slenq sözlərdir.
- “**Cash**” ümumi pul anlamında istifadə edilən ən geniş slenq sözüdür.

İngilis dil daşıyıcıları tərəfindən istifadə edilən slenq sözlər, ifadələr çoxdur. Amma, biz yalnız bir qismini nəzərdən keçirdik. İngilis dilinin slenqlərdən ibarət lüğət tərkibinə nəzər yetirdikdə onların, ingilis dilinin lüğət tərkibi kimi zənginləşdiyini görürük [97; s.33].

Metaforizmlər slenqlərin lüğət tərkibini zənginləşdirən ən səmərəli üsullardan biri hesab edilir. Xüsusilə gənclər arasında slenqlər geniş yayılmışdır, Belə ki, onlara digərlərindən, öz həmyaşıdlarından fərqlənmək üçün şərait yaradır, imkan verir. Gənclərin dilində metaforizmlərə nəzər yetirdikdə onların bu ifadələrdən istifadəsinin təsirli danışmaq qabiliyyətinə olan həvəs, meyl kimi izah edilir.

Bunlara misal olaraq aşağıda yazılmış metaforik slenq ifadələri qeyd edə bilərik;

- “**stay kind**” və ya “**be healthy**” ifadəsi salamat qalın anlamında;
- “**hold on to your socks**” ifadəsi artıq özünüzü gözləyin anlamında;
- “**to shake a bit**” ifadəsi gözəl rəqs nümunəsi göstərmək anlamında istifadə olunur.

Slenqləri əncilər öz internetdə ünsiyyət zamanı da çox istifadə edirlər. Sosial şəbəkələrdə insanlar daha çox yazışmalarda sözlərin ixtisarı ilə yaranan slenqlərdən geniş şəkildə istifadə edilir. Bu formada olan slenqlərə aşağıdakıları misal göstərmək olar;

- Relationship sözünün ixtisarı kimi “**ship**” sözü. Bu slenq bir neçə formada istifadə edilir;
 - 1.filmin və yaxud da əsərin qəhrəmanlarını göstərmək üçün;
 - 2.insanlar arasında olan romantik münasibəti göstərmək üçün;
 - 3.və yaxud da yaxın dostluğu göstərmək üçün istifadə edilən slenq.
- to suspect sözünün ixtisarı olaraq istifadə edilən “**sus**” slenqi şübhəli vəziyyət və ya insan haqqında ifadə olunur.
- What`s up ifadəsinin ixtisarı kimi istifadə edilən “**Suh**” qeyri – səmimi salamlama forması, dostlar arasında istifadə edilən slenqdır.
- Pretty sözlünün ixtisarı formasında istifadə edilən P hərfi danışılan bir şey haqqında keyfiyyəti vurğulamaq üçün “very” mənasında istifadə olunan slenq.

Tələbələr də həmçinin slenqlərdən geniş istifadə edirlər.

Dilşünaslar XIX əsrin ortalarından etibarən Amerika və Böyük Britaniyada tələbə slenqinin geniş zənginləşməyə və həmçinin yayılmağa başladığını hesab edirlər.

Dilçilik nöqtəyi – nəzərdən yanaşdıqda, tələbə slenqində dil normalarına uyğun olmayan və ya qeyri – standart söz yoxdur. Bu slenqlərdə müxtəlif fəaliyyət növləri ilə bağlı sözlər çoxdur. Amma, tədris prosesi ilə bağlı olan leksika isə tələbə slenq lüğətinin ümumilikdə 2-3%- ini təşkil edir. Bununla bağlı aşağıdakı slenqləri misal göstərmək olar;

- **“aggie”** kənd təsərrüfatı universitetlərində təhsil alan tələbələrə verilən ləqəb,
- **“bear”** müəllimlərə verilən ləqəb kimi istifadə edilir,
- **“underclassman”** or **“underclassoman”** “uşaq- muşaq” anlamında istifadə edilən yuxarı kurs və yaxud sinif tələbələrinin aşağı kurs/ və ya sinif tələbələrini adlandırdıqları sayğısız ifadə və s.

Qeyd edək ki, gənclər slenqi hal hazırkı dövrdə ən dinamik slenqlərdəndir. Bu da öz növbəsində gənclərin fəal həyat tərzilə anlaşıdır, izah edilir.

Hal- hazırda müasir dövrdə slenqlər, demək olar ki, dilin vacib hissələrindən biri hesab edilir.

Hadisələrin və yaxud da həyatın təsviri üçün istifadə edilən slenqlər ingilis dilinin leksikasının daim dəyişməsinə və həmçinin əlavə sözlərlə, ifadələrlə zənginləşməsinə, genişlənməsinə səbəb olur.

Slenqlər sürətlə inkişaf edir və eyni zamanda da çox sürətlə dəyişir.

İndiki dövrdə ingilis dilində işlədilən slenq sözlərin və ya ifadələrin sayını hesablamaq mümkün deyildir.

Dilçilikdə slenqlərin rolu haqqında fikir müxtəlifliyi mövcuddur. Slenqlərdən yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi fəaliyyətin müxtəlif sahələrində istifadə olunur. Amma, bu sözləri başa düşmək üçün onları bilmək vacibdir.

2.2.Slenqlərin tematik bölgüsü və Azərbaycan dilində qarşılığı

Demək olar ki, bütün dillərin lüğət tərkibi o qədər rəngarəng, o qədər böyükdür ki, heç bir dil daşıyıcısı, eləcə də tərcüməçi dildə olan bütün sözləri və onların mənalarını tamamilə anlama bilməsi mümkün deyildir. Çox zaman sözün, söz birləşmələrin, ifadənin, hətta mətnlərin belə kontekstual mənası dil daşıyıcısını lüğətə baxmağa məcbur edir. Lüğətlər öz növbəsində tərcüməçiyə sözləri, ifadələri anlamağa böyük dərəcədə köməklik göstərir. Buna görə də tərcümə leksikoqrafiya ilə çox sıx şəkildə bağlıdır.

“Leksikoqrafiyanın məqsədi lüğət tərtib etməyin nəzəri əsaslarını hazırlamaq və onun əsasında lüğət tərtib etməkdir” [3; s.100].

Slenq leksikonunu tədqiq edən zaman baş vura biləcəyimiz çoxlu lüğətlər mövcuddur. Bunlara aşağıdakıları və eyni zamanda bir sıra digər online lüğətlər belə misal göstərə bilərik:

- Oxford Dictionary of Modern slang, “Dictionary of Contemporary British slang”.
- “A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue” 1995.
- Smaller slang dictionary / ed. By e. Partridge, London: Routledge & Kegan Paul LTD, 1964.
- The Oxford Dictionary of modern slang\ Ed. By J. Ayto and J.Simson. Oxford, New York: Oxford University Press, 1992.
- The Oxford English Dictionary / ed. By J.A.Simpson and E.S.C. Weiner. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 1989. 20vol.
- Rader, W. The Online Slang Dictionary: [electronic resource] /Slang (“urban”) thesaurus. – Sacramento, August 27, 2010.

Bunlardan əlavə A. Conun “Oxford Dictionary of Slang” lüğəti tədqiqatçılar üçün geniş istifadə edilə biləcək bir mənbədir. Amma dialekt sözlər, jarqonlar, slenqlər kimi daha çox danışiq dilində işlənən, eləcə də, yazılı dildə yer almayan bir sıra sözlərin Azərbaycan dilində ifadə formalarının müəyyən edilməsi, tərcümə prosesi çətinlik törədir. Dissertasiyanın bu yarımfəslində slenqləri müxtəlif bədii əsərlər, dövrü

mətbuatlar, lüğətlər və digər bir sıra oxşar mənbələrindən araşdıraraq, bu sözlərin Azərbaycan dilində ifadə yollarını, qarşılıqlarını, tərcüməsini müəyyən etməyə cəhd göstərmişik.

1.İnsanın bədən üzvləri ilə bağlı işlədilən slenqlər.

Bu qrupa müxtəlif sosial qruplar tərəfindən, müxtəlif dövrlər kəsiyində istifadə edilən, eləcə də insan bədən üzvünün ayrı-ayrı hissələrinə xas olan, bu sözləri ifadə etmək üçün işlədilən slenqlər daxil edilir.

“Baş” sözünü bildirmək üçün işlədilən slenq sözlər: *bonce, filbert, noggin, nut, lemon, chump, scone, pimple, beezer, loaf, cruet, barnet, pannikin, crumpet, onion, knob, nob*” və s.

1509-cu ildə slenqlərlə bağlı leksikona daxil edilən “*noddle*” sözü baş ilə bağlı istifadə edilir və bu sözün mənşəyi məlum deyildir.

1635-ci ildə leksikonunda yer alan “*block*” slenqi “*knock someone's block off*” - birinin başına güclü bir şəkildə vurmaq ifadəsindən götürülmüşdür [30, s. 1].

1859-cu illərdən etibarən istifadə edilməyə başlanan “*twopenny, tuppenny*” slenqləri “*two penny loaf*” - bir tikə çörək, iki qəpiklik çörək” ifadəsindən götürülərək baş mənasında istifadə edilmişdir [102, s. 76].

Sifət sözünü bildirmək üçün “*mush, phizog, puss, dial, kisser, mooey, map, pan, clock, moosh, phiz, mug*” və bir sıra digər slenqləri göstərə bilərik [30, s. 2].

Saç ilə əlaqəli “*bluey, blue, barnet*” kimi slenqləri nümunə olaraq göstərə bilərik.

Yeni Zelandiyada və Avstraliyada “*bluey, blue*” slenqləri qırmızı saçlı insanları bildirmək üçün ləqəb olaraq istifadə edilmişdir [101, s. 56].

“Saç” sözünü bildirmək üçün istifadə edilən slenqlər – “*slaphead, towhead, bottled blonde, bed hair*” kimi ifadələri nümunə olaraq göstərə bilərik. Bu qrupa daxil edilən slenqlərin meydana gəlməsində kişi və qadın salonlarının xüsusi rolu olduğunu qeyd edə bilərik. Başqa sözlərlə qeyd etsək, “saça aid slenqlər bərbərlərin öz aralarında yaratdıqları ifadələrdir və bərbər terminalogiyasında yer almışdır” [106].

Qulaq ilə əlaqəli slenqlər - “*lug, thick ear, earhole, tab, cauliflower, listener*”. “*listener*” slenqi boks ilə əlaqəli olaraq istifadə edilib. 1821-ci ildə bu söz leksikona daxil edilmişdir [53, s. 543].

Burun sözünü bildirmək üçün işlədilən slenqlər: “*razzo, snorer, shonk, beezer, schnozzle, hooter, honker*”.

Bu sözlər leksikonunda yer alaraq müxtəlif zamanlarda, cəmiyyətin fərqli qrupları müxtəlif peşə sahibləri və müxtəlif peşə sahibləri tərəfindən, xüsusilə də tibb və boks sahələrində istifadə edilmişlər.

Diş ilə əlaqəli olaraq leksikona daxil edilmiş slenqlər: “*Ivories, tatts, tats, pearly pearlies, whites, choppers, snappers, front, grill, clickers*” [104].

“*peg*” sözü XVI əsrin sonlarına yaxın istifadə edilib. 1828-ci ildən etibarən bu söz “*toothy-peg*” formasında, 1920-ci ildən sonra isə, “*toospeg*” formasında xüsusilə də uşaqlar tərəfindən istifadə edilərək, diş-in slenq variantı kimi terminologiyaya daxil edilmişdir.

Qol sözünü bildirmək üçün istifadə edilən slenqlərə bunları nümunə olaraq göstərə bilərik - “*jungle pits, guns, armpit, dutch rudder, republicans*”.

Əl sözünü bildirmək üçün istifadə edilən slenqlər qrupuna qeyd edilən bu və digər sözlər daxildir: “*Flipper, dook, mud-hook, duke, flapper, mitt, meat-hook*”. “*Mauler*” slenqi əl üçün işlədilən digər bir ifadədir ki, XX əsrdə bu söz yumruq mənasını ifadə edərək, istifadə edilməyə başlanmışdır [31, s.98].

Barmaq sözünü bildirmək üçün “*fork*” slenqini nümunə olaraq göstərə bilərik. Bu slenq XIX əsrdə yayılmağa başlamış cibgirlər tərəfindən daha geniş formada istifadə edilmişdir.

Sinə ilə əlaqəli istifadə edilən sözlər – “*boobs, knockers, bristols, bazooms, jugs, boobies, bazookas*”. “*Tits*” və “*titties*” sözləri uşaq əmziyini bildirmək üçün istifadə edilir.

Qarın sözünü bildirmək üçün işlədilən slenqlər - “*bingh, tum-tum, binjy, bread basket, tummy, maconochie, derby Kelly, amidships, beer belly, puku*”. [30, s. 5-6].

Ayaq ilə əlaqəli istifadə edilən slenqlər: *“props, underpinnings, pegs, benders mud-hooks stems, tootsy, wheels, tootsy-wootsy, dogs”*. 1857-ci ildə *“Plates of meat”* slenqi ritmik slenq formasında leksikonda öz yerini almış, zamanla isə *“platters”* və *“plates”* şəklini almışdır [30, s. 9].

2.Ərzaq məhsulları və içkiləri bildirmək üçün istifadə edilən slenqlər:

Bu ifadələrdən bir neçəsi standart ingilis dilində yer almış, mənası hamı tərəfindən bilinən, anlaşılan ifadələr olmuşdur. Eləcə də, öz ümumişlək xüsusiyyətlərini zamanla itirərək slenq terminalogiyasında mövcud olmuşlar.

Çörək ilə əlaqəli istifadə edilən slenqlər - *“toke, needle and thread, slinger, door-step, dodger, punk”*. Bu ifadələr dildə fərqli leksik məna daşıyırlar.

Amerikada qarğıdalı unundan daş sobada bişən hazırlanan pirojnanın adı olan *“dodger”* Avstraliyada XIX əsrdə çörəyi ifadə edən bir slenq olaraq işlədilməyə başlanmışdır.

“Ət” slenqinin variantları kimi - *Salt horse* (hərbi slenq kimi duzlu tanlamında), *fanny adams, red horse, harriet lane* (hərbi slenq kimi konservləşdirilmiş ət anlamında), *tinned dog, kate and sidney, underground mutton, schooner on the rocks, maconochie”* ifadələri istifadə edilmişdir. XX əsrin əvvəllərində *“maconochie”* slenqi hərbi sahədə istifadə edilirdi. Bu zamanda Maconochie qardaşları Londonda britaniya hərbi sənayesi üçün tərəvəzlərlə birgə bişirilmiş ət konservalarını hazırlayırdılar. Bununla da, hərbiçilər öz aralarında bu ifadəni ət ilə əlaqəli olan slenq kimi istifadə etməyə başladılar.

Şirniyyat ilə əlaqəli yaranmış slenqlər – *“gob-stopper, chutty, sucker, pogey bait, choc, chewy, nutty”*. *“Choc” ifadəsi* chocolate sözünün qısaldılmış forması kimi istifadə edilməsinə baxmayaraq, XX əsrdə bu slenq leksikonda şokalad ilə yanaşı ümumi şirniyyat sözünü ifadə etmək üçün istifadə edilirdi.

“Çay” sözünü bildirmək üçün istifadə edilən slenqlər – *“Split pea, rosy, gun-fire, cuppa, sergeant-major, char, splash”*. 1925-ci ildən etibarən leksikonda öz yerini almış Britaniya hərbi slenqi *“sergeant – major”* çay sözünün slenq variantı kimi işlədilir.

Alkoqollu içkiləri bildirmək üçün istifadə edilən slenqlər – “*poison, booze, juice, alky, grog, tiddly, turps, nose paint, rabbit, skimish, wallop, white line, shick, sauce*”. Bu ifadələr xüsusilə XIX-XX əsrlərdə olmaqla müxtəlif dövrlərdə, bir sıra sosial qruplar tərəfindən fərqli ingilis dilli ölkələrdə istifadə olunmuşdur.

1800-cü illərin əvvəllərində “*grog*” sözü grogram sözündən qalın, kobud parça növü anlamında istifadə edilir. Xüsusilə də pivəyə aid edilir. Amma, öncəki tarixlərdə bu slenq müəyyən dövrlərdə “*su*” və “*rom*” sözlərini bildirmək üçün işlədilmişdir.

Keyfiyyətsiz içkiləri bildirmək üçün işlədilən slenqlər – “*rot-gut, snake juice, firewater, hooch, popskull, pink-eye, screech, shipoo, gut-rot, lunatic soup*”. Şimali Amerikada “*hootch*” sözü yaranaraq viski və spirtli içkiləri bildirmək üçün istifadə edilmişdir. Bu slenq *Hoochino* ailəsinin adının qısaldılmış forması olaraq “*hooch, hootch*” istifadə edilmişdir. Bu ailə Alaskada yaşayaraq qanunsuz içki hazırlayıblar.

Ayrı-ayrı içkiləri ifadə etmək üçün müxtəlif slenqlər mövcuddur. Pivəni ifadə etmək üçün “*heavy wet, swipes, suds, hop, she-oak, coldie*”, viskini ifadə etmək üçün “*pine-top, red-eye, snake poison, forty-rod*” və şərabı bildirmək üçün “*red ink, pinkie, plonk dago red, vino, bombo, nelly*” ifadələri cəmiyyətin müxtəlif zümərələri tərəfindən işlədilməyə başlanmışdır [30, s. 142-145].

Tütün sözünü bildirən slenqlər – “*Weed, snout, bakky, bacco, old rope*” .

Siqaret sözünü ifadə etmək üçün istifadə edilən slenqlər – “*fag, tickler, cig, coffin-nail, stinker, pill, gippy, gasper, ciggiy, virgin scag,igger, tab*”.

Bu slenqlər bir sıra fərqli sosial qruplar arasında müxtəlif dövrlərdə ingilis dilinin danışıldığı Kanada, Yeni Zelandiya, Amerika, Avstraliya kimi bir sıra ölkələrdə istifadə olunmağa başlanmışdır. XIX əsrlərin sonunda “*fag*” slenqi ucuz siqareti bildirmək üçün istifadə edilmişdir. XIX əsrdə Amerikada “*coffin-nail*” slenqi işlədilməyə başlanmışdır. Bu slenq siqaretin ölümcül şəkildə təsirinə işarə edən mənə çaları anlamında istifadə edilir.

3. Aksesuar və geyim adlarını ifadə etmək məqsədi ilə istifadə edilən slenqlər:

Bu slenqlər istifadə edilən aksesuarları və eləcə də bir sıra müxtəlif geyim adlarını ifadə etmək üçün istifadə edilir. Bu qrupa insanlar tərəfindən şalvar, don, ətək,

köynək, saat, palto, bilərzik, kəmər, boyunbağı və adını qeyd etmədiyimiz bir sıra geyim əşyaları hesab edilən slenq sözlər daxildir.

“Togs, drag, rig, sunday best, rig-up, duds, cits, clobbercivvies, threads, glad rags” kimi bir sıra sözlər və ifadələr geyim ilə əlaqəli istifadə edilən slenqlərdir. Nümunə olaraq “dog-robbers” ifadəsini göstərə bilərik. Bu ifadə Britaniyada dənizçi slenqi kimi, mülki geyimlərə deyilirdi. Bu slenq XIX əsrin sonlarında dənizçilər tərəfindən istifadə edilirdi.

Pencək ilə əlaqədar “tux, bum-freezer” və bir sıra digər ifadələr istifadə edilir. Bu ifadə Britaniya mənşəlidir, qısa pencəkləri bildirmək üçün işlədilir. Slenq lüksikonuna bu ifadə XIX əsrin sonlarında daxil edilmişdir.

Şalvar sözünü ifadə etmək üçün istifadə edilən slenqlər – “petrols, bags, strides, round-the-houses, loons, rammies, stubbies”.

Kostyum ilə əlaqəli istifadə edilən slenqlər- “soup and fish, monkey suit, fiddle, whistle and flute, zoot suit, vine, penguin suit”. Bu slenqlərdən bir neçəsinin yaranma səbəbi ironiya hesab edilir.

1960-cı ildə yaranan “penguin suit” ifadəsi rəsmi tərzdə olan, ağ-qara görünüşlü geyimləri ifadə etmək üçün istifadə edilmişdir. Amerikada 1920-ci illərdə “monkey suit” ifadəsi özəl gecələrdə istifadə edilən formal kostyumları bildirmək üçün istifadə edilirdi.

“Peckham rye” slenqi qalstuku ifadə etmək üçün istifadə edilir. Bu söz Peckham adlı bir yerdən götürülmüşdür. Bu yer London şəhərində yerləşir. “Dicky bow” slenqi də həmçinin qalstuk sözünü ifadə edir. 1970-ci illərdən etibarən “dickey bow, dickie bow” ifadələr işlədilmişdir.

Ayaqqabı sözünü ifadə edən bir sıra slenq sözlər - “daisy roots, clodhopper, beetle-crusher, creeper, stomper, kicks, brothel-creeper, laughing-sides, welly, bovver boot, waffle stomper, wellie”. 1969-cu ildən etibarən yuxarıda adlarını qeyd etdiyimiz ifadələr Britaniya mənşəlidir. “Bovver boot” ifadəsi bağcıqlı, ağır, burun uclu çəkmələr üçün işlədilmişdir. “Brothel – creeper” slenqi isə leksikona yumşaq dabanlı ayaqqabılara aid olan ifadə kimi daxil edilmişdir [30, s. 173].

Qadınlar üçün əvəz edilməz bir aksesuar olan, geyimin tamamlayıcısı hesab edilən çantalarla əlaqədar olan bir sıra slenqlər mövcuddur. Bu qrupa *pogue, keester, keister, poke* kimi slenqləri misal göstərə bilərik. 1660-cı illərdə “çanta” sözünü ifadə etmək üçün istifadə edilən “*peter*” slenqi cinayətkarlar arasında istifadə edilib. Bir müddət sonra isə bu slenq taksi sürücüləri tərəfindən istifadə edilməyə başlanıb.

Bir sıra slenq ifadələr aksesuarlara xas olan zinət əşyaları ifadə etmək üçün istifadə edilir. Bu qrupa daxil olan bir sıra slenqləri nümunə olaraq göstərə bilərik - “*hoop, spark-prop, slag, shiner, stone, ice, kettle, rock, slum, groin, sparkler, prop*”. 1900-cü ilin əvvəllərindən etibarən “*rock*” slenq olaraq Amerikada yaranmışdır. Bu slenq xüsusilə qiymətli daşlardan hazırlanmış, iri brilliant zinət əşyalarını bildirmək üçün istifadə edilir.

1914-cü ildən etibarən slenq leksikonuna daxil edilən daha geniş formada istifadə edilən digər bir slenq isə “*prop*” ifadəsidir. Bir sıra dəyərli daşlardan və eləcə də almazdam hazırlanmış zinət əşyalarını bildirmək üçün bu slenq istifadə edilir.

4. Heyvan adlarıyla əlaqəli olan, heyvan mənşəli gündəlikdə istifadə edilən və ya qidaların, məhsulların adını ifadə edən slenqlər.

Terminologiyada toyuq sözünü ifadə etmək üçün Amerikada “*gump*” slenqi “vagrant’s slang (avara slenqi)” istifadə edilir. Bu söz ingilis dili slenqi kimi leksikonda öz yerini tapmışdır.

Fərqli sosial qruplar arasında “quş” sözünü ifadə etmək üçün “*jacko, maggie, spag, budgie*” kimi bir sıra ifadələr slenq kimi leksikonda öz yerini almışdırlar [31, s. 129].

Pişik sözünün slenqlər variantı kimi “*kitty, mug, moggie, puss*” kimi sözlər leksikona müxtəlif zaman keşiyində daxil olaraq istifadə edilir. Britaniyada 1911-ci ildə istifadə olunmağa başlanan “*moggy, moggie*” slenqi Margaret adlı bir qadının adından meydana gəlmiş, ev heyvanları ilə bağlı istifadə edilir [31, s. 130].

İt ilə əlaqəli istifadə edilən “*bow-wow, tyke, ki-yi, doggy, mong, dawq, mutt, goorie, pooch*” kimi bir sıra slenqlər cəmiyyətin fərqli qrupları tərəfindən müxtəlif

dövlərdə istifadə edilərək, Britaniyanın slenq leksikonuna daxil olaraq yer almışlar [30, s. 131].

Kiçik yarış atlarını ifadə etmək üçün orta əsrlər zamanında “*nag*” sözü istifadə edilirdi. At ilə əlaqəli istifadə edilən bu ifadə XX əsrdən etibarən slenq kimi ingilis leksikonunda yer almışdır.

At ilə əlaqəli işlədilən bir sıra sözlər “*mudlark, prad, plug, screw, skinner, mokeddy, mudder, bronc, skate, squib, pony*” Britaniya slenq leksikonuna fərqli dövrlərdə slenqlər kimi daxil olmuşlar [31, s. 226].

5. Etnik qruplar, milli mənsubiyyətlə bağlı slenqlər.

Bu qrupa müxtəlif dövrlər kəsiyində müxtəlif ingilisdilli ölkələrdə yaranmış, müəyyən müddət ərzində slenq leksikonuna daxil edilmiş ifadələr daxildir.

Limon şirəçəkəninin qısaldılmış forması kimi İngilis donanmasında “*Limey*” slenqi istifadə edilirdi. Bu slenq 1880-ci illərdən Yeni Zelandiyada, Cənubi Afrikada, Avstraliyada mənsubiyyət cəhətdən ingilis olan insanlara aid edilirdi. Bir müddət sonra isə yeni 1918 – ci ildən etibarən, bu slenq Amerikada ingilis xalqı üçün işlədilən bir slenqə çevrilmişdir.

1912-ci ildə əsasən Yeni Zelandiyalılar və Avstraliyalılar ingilis miqrantlar üçün “*pommie, pom, pommie*” kimi sözləri üç variantda istifadə etmişdirlər.

İngilisləri ifadə edən slenqlər kimi “*scouse, brit, tyke, kipper, choom, brummy, homey, pongo*” kimi sözlər leksikonda yer almışdır [69, s. 221-222].

Slenq leksikonuna daxil edilən milliyətə işarə edən sözlər, ifadələr kimi bir sıra nümunələr göstərə bilərik [30, s. 20];

- Amerikalılar - *prune picker, yankee, yank, yankey, sammy, snow-bird* kimi ifadələrdən,
- türklərə aid slenq kimi “*Abdul*” adı ilə (I Dünya müharibəsində türk əsgərlər üçün istifadə edilmişdir),
- amerikalılar israili birini göstərmək üçün istifadə etdikləri slenq *yehudi, Yahudi* kimi sözlərdir.

6. Fiziki görünüş ilə əlaqəli olan slenqlər.

Standart dildə yer alan sözləri bu qrupa insanların fiziki görünüşlərindəki diqqət çəkən ünsürləri və ya qüsurlarını ifadə etmək üçün fərqli formada fiqurativ dilin daxili hissələri olan bənzətmə, ironiya, metafora, mübaligə ilə yanaşaraq bir sıra yeni mənaları ifadə edən sözləri, ifadələri aid etmək olar. 1820-ci illərdən etibarən istifadə edilməyə başlanan “*Roly-poly*” slenqi “roll” sözündən götürülmüşdür - kök anlamında ifadə edilir.

- *She is a little roly-poly woman, with a meek, round, fair-complexioned face*
- O, açıq rəngdə dərisi olan, yumrusifət, hərəkətlə yola gedən, kök, balaca bir qadındır.

“*Slump, jelly-bellied, tubby, flop, pudgy, slob, fatty*” kimi sözlər köklüyü ifadə edilərək slenq leksikonunda öz yerlərini almışlar.

Əzələli birini ifadə etmək üçün “*beef to the heel*” kimi idman slenqi istifadə edilir. “*Hefty*” də həmçinin eyni anlamda istifadə edilən digər bir slenqdır. Bu slenq əzələli birini ifadə etməsinə baxmayaraq, bu söz XIX əsrdə leksikona daxil olaraq ağır kimi tərcümə edilir.

- *The bucolic bumpkin with coarse features and slow brain fails no less than the hefty giant*

Kobud və ləng beyinli bu gədə əzələli divdən başqa bir şey deyil.

“*spindly, skinny, beanpole, weed*” kimi “zəif, arıq” anlamını daşıyan bu slenqlər müxtəlif dövr çərçivəsində dil daşıyıcıları tərəfindən fiziki görünüşlə əlaqəli olaraq leksikona daxil olmuşdurlar [22;s.12].

7. Pul ilə bağlı istifadə edilən slenqlər.

Bəzi insanlar üçün pul sağ qalma, yaşama vasitəsi, bir sıra insanlar üçün qarşıya qoyulmuş məqsədlərə çatmaq üçün vasitə, bəzi hallarda isə elə məqsədin özü, bəziləri üçün isə həyatın ən mühüm tərkib hissəsidir. Bəlkə də elə pulun bu qədər vacibliyi bunu söyləməyin fərqli üsullarının səbəbini izahına kömək edə bilər. Pulla bağlı çoxlu slenqlər mövcuddur.

Pul haqqında olan bu ifadələr yalnız yazmağın, danışmağın saysız-hesabsız yollarından deyil, bununla bərabər hər bir terminin, eləcə də ifadənin arxasındakı mənalar vardır.

Pul ikə əlaqədar slenqlər dildə çoxluq təşkil edirlər. Bu barədə danışırkanə diqqətə almaq mütləqdir ki, bu sahədə sinonimlik də öz növbəsində çoxluq təşkil edir. Bunlar əsasən Birləşmiş Krallıq və ABŞ valyutaları üçün istifadə edilən sözlərdir. Bunlara bir sıra misallar göstərə bilərik; *shiner, brass, dinero, gelt, ready, dust, oof, rhino, dosh, franklin, bootle, dingbats, soap, rivets, sugar, bacon, shekels, scale, iron, rag, hoot, dibs, boodle, tin, jack, splosh, dough, benjamins, bank* və s.

Yaranma tarixlərinə baxdıqda aydın olur ki, sözügedən bu ifadələr fərqli ölkələrdə, müxtəlif dövrlərdə xüsusi ilə də, Böyük Britaniya, Amerika, Yeni Zellandiya, Avstraliyada yaranmış sözlər fərqli sosial qruplar arasında da istifadə edilmişdir. “*Bottle, lolly, acker, wonga, bees and honey*” kimi bu slenqlər Britaniya mənşəli hesab edirlər.

“*Lolly*” slenqi 1940-cı illərdən etibarən istifadə edilməyə başlanmış, pulun az olduğunu işarə etmək üçün yaradılmışdır. Həmin dövrdə bu slenq hökumətin əmək haqqı və pul siyasətinə istinad edərək pulun az olduğuna və eləcə yalnız kiçik şirni almaq üçün yetəcəyini bildirmək üçün istifadə edilmişdir. “*Acker*” sözünə nəzər yetirsək ingilis dilinin hərbi slenqi leksikonuna daxil edilir. Bu slenq xüsusilə İngiltərə hərbi donanmasındakı insanlar öz aralarında hansı ki, Misirdə yerləşir- həmin şəxslər tərəfindən istifadə edilmişdir. Bu tipli slenqlər zaman keçdikcə əsgər terminologiyasının digər sahələrini həmçinin əhatə etməyə başlamışdır.

Bir sıra - “*boodle, dust, dingbats, soap, scales, long green, dinero, dosh*” kimi slenqlər Amerika mənşəlidirlər. *Long green* ifadəsi 1890-cı illərdə istifadə edilməyə başlamışdır. Bu ifadə Amerikada pul vahidi kimi istifadə edilən dolların rəngindən ötəri meydana gəlmişdir (green- yaşıl). Eyni zamanda bir sıra sosial qruplar tərəfindən bu ifadələr istifadə edilməkdədir.

8.Kompüterlə, mediayla bağlı slenqlər.

Mediadan, kompüterdən danışmaq, fikirlərimizi bildirmək üçün işlətdiyimiz sözlər, ifadələr bəzi zamanlarda qeyri-şəffaf formada görünə bilirlər. Cəmiyyətin digər sosial qrupları kimi bu qrupun nümayəndələri də gizli, öz aralarında istifadə edə

biləcəkləri bir dilə, hamı tərəfindən başa düşülməyən, anlaşılmaz leksikaya sahib olmaq ehtiyacı duymuşdurlar.

Bu slenqlərin kökləri uzaq tarixə dayanaraq yarandığı zamandan fərqli olaraq incəsənətin müxtəlif sahələrində spesifik xarakterlər, xüsusiyyətlər daşıyan leksikaya çevrilmişdir.

1945-ci ildə istifadə olunmağa başlanan “Show biz” ifadəsi “show business” ifadəsinin qısaldılmış forması kimi populyar mədəniyyət və əyləncə dünyasında nümayəndələr arasında işlədilən slenq kimi leksikona daxil edilmişdir.

- *ham* - radio mesajı,
- *sparks* - radio operatoru,
- *tele* - televizorun qısaltması,
- *shack* - radio ləvazimatları yığılan otaq,
- *snifter* - radio antenası kimi bu və ya digər istifadə edilən müxtəlif slenqlər

bu sahənin nümayəndələri arasında işlədilir [22; s.344].

Aparılan araşdırmalar, tədqiqatlar, təhlillər, fərqli bir sıra sahələri əhatələyən, müxtəlif sosial qrupların söz qruplarına aid edilən slenqlərin leksik semantik xüsusiyyətlərinin araşdırılması bizə deməyə əsas verir ki, sivilizasiyanın inkişafı, cəmiyyətin inkişaf dinamikası, bir sıra yeni texnologiyaların, kompüterlərin, televiziyaaların, planşetlərin həyatımıza sürətli şəkildə daxil edilməsi ingilis dilinin slenq leksikasına birbaşa və yaxud da elə dolayı yolla təsir edir.

Artıq XIX əsrin sonları, XX əsrin əvvəllərindən etibarən müxtəlif bir sıra sosial qrupların dilində istifadə edilən slenqlər texnologiyanın dayanmadan sürətlə inkişaf etdiyi bu dövrdə keçən əsrin ortalarından etibarən bu ifadələr mənə çalarını yeniləmiş, işlənmə dairəsini dəyişmiş, slenq leksikasından tamamilə uzaqlaşmış, və yaxud da slenq leksikonundan çıxıb ümumişlək leksikaya keçid alaraq daha da böyük dairənin, qrupların anlaya biləcəyi formada dəyişikliklərə məruz qalmışdır.

Aparılan araşdırmalar müddətində müşahidə edilən hallardan biri sürətli yenilənmə prosesində zamanında slenq leksikonunda olan bu sözlərin yeniləşməsi, mənə çalarının dəyişməsi, və yaxud da əvvəlki mənələrindən tamamilə fərqli bir formada

işlədilməsi məqamı ilə birgə bu tipli sözlərin bəzi anlarda işlədildiyi əvvəlki sosial qrupların əhatəsindən çıxması reallığıdır.

Bütün bu müşahidələrlə yanaşı olaraq bir fikir köklü formada dəyişməz olaraq qalır. Bu leksika hər bir xalqın etnik təfəkkürü, tarixi ənənələri, həyat tərzı, məişəti ilə birbaşa əlaqədardır. Yəni, təhlil etdiyimiz bu slenqlərdən, ifadələrdən də açıq formada göründüyü kimi sırf müəyyən bir sosial qrup daxilində işlədilən slenqlər digər xalqların leksikonuna daxil edildiyi ilk zamanlarda qəbul olunmur, və yaxud da olduğu kimi qala bilmirlər.

Dilə daxil edilən slenq ifadələr bu ifadəni istifadə edən dairənin hər hansı bir xarakterik xüsusiyyətlərindən - anlayışı, əşyanı mütləq ki, öz mənasına, intonasiyasına, tərkibinə, ifadə tərzinə daxil edəcəkdir.

Yekun olaraq isə qeyd edə bilərik ki, dili zənginləşdirən mühüm vasitələrdən slenq leksikası olmaqla eyni zamanda mental dəyərlərinin, xalqın məişətinin, etnik-milli təfəkkürünün daşıyıcısıdır.

NƏTİCƏ

İnsanlar arasında ünsiyyətin əsas vasitəsi sözlərdir. Biz kommunikasiya zamanı fikrimizi daha aydın, daha dolğun çatdırmağa çalışırıq və bu səbəbdən də hər zaman müxtəlif yollarla, fərqli sözlərlə nitqimizi qururuq. Hər hansı bir dili frazeoloji birləşmələr, zərb məsəlləri və atalar sözlərsiz təsəvvür etmək mümkün deyildir. Bunlar xarici dili daha yaxşı öyrənmək istəyən bir kəs üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Dünyanın ən geniş coğrafiyasında yayılmış dillərdən biri də İngilis dilidir. Bu dil daim inkişaf edir. Bunun nəticəsi olaraq, insanlar bu dildən kommunikasiya zamanı istifadə etdiklərində dildə istifadə edilən leksik vahidlərin ifadə üsullarını dəyişdirir, yenisini formalaşdırır və ya yeni mənalar gətirir.

Slenqlərdən istifadənin 3 əsas funksiyası mövcuddur:

Bu funksiyalardan birincisi sosial funksiyadır hesab edilir ki, istifadəçilər bu zaman cəmiyyətin müxtəlif sosial qruplara xas olduqlarını vurğulamaq və isbat etmək üçün işlədirlər.

İkinci olaraq psixoloji ehtiyaclardan ötrü öz emosional hisslərini bildirmək məqsədi ilə tez-tez slenqlərə müraciət edirlər.

Üçüncü funksiya isə fiziki funksiya hesab edilir ki, insanlar bu zaman slenqlərdən gündəlik danışmaq zamanı pozitiv yönlerini göstərmək üçün istifadə edirlər.

Bu ifadələr əsasən aid olduqları sosial qrupa xitab edirlər, ictimaiyyət üçün ya belə sözlərin anlamının cəmiyyətdən gizli olması daha vacib hesab edilir, ya da onların heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Slenqlər yaradılışına görə müxtəlif sahələri əhatələdiyi kimi, cəmiyyətin fərqli təbəqələrini, sosial qruplarını əhatə edir. Slenqlərin müxtəlif sosial qruplar tərəfindən istifadə edilməsi, onların mənə növünün zənginləşməsinə səbəb olmuşdur. Bu cəhətdən slenqlərin pub slenqləri, ritmik slenqi, usta slenqi, universitet slenqi, yeniyetmə slenqi, reklam slenqi, incəsənət slenqləri, sosial media slenqləri, məktəb slenqi, teatr slenqi,

əsgər və ya hərbi slenqlər, tibbi slenqlər, internet slenqi, həbsxana slenqləri, narkoman slenqləri, qumar və kazino slenqləri kimi növlərə ayırmaq olar.

Hazırkı dövrdə İngilis dilinin digər dillərə təsiri olduğunu bilirik, ilk növbədə isə indiki zamanədə gənclərin jarqonuna təsir etməsi çox geniş tirajlanır. Müxtəlif məşğuliyyət, iqtisadiyyat və siyasətlə bağlı olan sözlər toplisi bizim dilə ingilis dilindən keçmiş və gəlmişdir.

Sözün semantik quruluşuna aşağıda qeyd edilənlər daxildir:

- leksik mənası,
- leksik- qrammatik mənası,
- metonimik mənası,
- metaforik mənası,
- kontekstual mənası.

Açıq aşkar məlumdur ki, hər bir sözün, ifadənin, slenqin hansı kontekstdə, hansı mənada və kim tərəfindən istifadə edilməsindən asılı olaraq fərqli semantikada istifadə edilə bilər. dinləyicinin və danışan insanın niyyəətindən, fikrindən asılı olaraq, sözlərin, slenqlərin mənaları müxtəlif kontekstlərdə, müxtəlif situasiyalarda müxtəlif formalarda istifadə edilə bilər. Bu ifadələrin müəyyən situasiyalarda, müəyyən mənaları olan söz növləri olduğunu da bilirik. Bu ifadələrin müəyyən bir qrup insanlar, gənclər, təbəqələr tərəfindən istifadə edildiyinə inanılır. Aparılan tədqiqatlar, araşdırmalar bizə göstərir ki, slenqlər ağır koqnitiv – semantik mənalar daşıya bilər.

Tədqiqat zamanı gəldiyimiz nəticələr aşağıdakılardır:

1. Müasir İngilis dili sistemində slenqlər çox mühüm rol oynayır və yer tutur. Aparılan araşdırmalar göstərdi ki, slenqlər ədəbi dil deyil, onlara rəngləmə xarakteri daşıyır.

2. Dissertasiyada arqo, jarqon, slenq kimi termin səciyyəli ifadələrin mənşəyi, funksional xüsusiyyətləri, işlənmə dairəsi, spesifik xüsusiyyətləri araşdırılmış, müəyyən edilmişdir ki, bu da öz növbəsində ingilis və ingilis dilli xalqların dilində istifadə edilən jarqon və arqo sözlərindən əsaslı şəkildə fərqlənirlər. Bir mənalı olaraq, hər anlayış fərqli sosial siniflərlə əlaqələndirilir və onların aralarında demək olar ki heç bir

qarışıqlıq yoxdur. Jarqonlardan fərqli olaraq slenqlər qeyri-rəsmi hesab edilir və heç bir rəsmi sənəd yazışmalarında qəbul edilmirlər. Bütün bu leksik vahidlərin köməyi vasitəsi ilə yazıçı bədii əsərindəki personajların psixologiyasını, tipik cəhətlərini, ictimai-sinfi mövqeyini, dil xüsusiyyətlərini və bir sıra digər əlamətlərini təsvir edə bilir.

3. Tədqiqat işi zamanı aydın olur ki, slenqlər işlənmə dairəsinə görə və leksik-semantik xüsusiyyətlərinə görə ingilis dilli xalqların dilində və İngilis dilində işlənən slenqlər olmaqla iki qrupa ayrılırlar.

4. Dilin zənginləşməsində slenqlər əsas vasitələrdən biri hesab edilə bilər. Şifahi dildə yazılı dildən daha geniş şəkildə işlədilən bu ifadələr yazılı dildə də istifadə zamanı nəzərə çarpacaq dərəcədə üslub effekti verir və eyni zamanda həmin nitqə xarakterik xüsusiyyət verir.

5. Həmişə məlum olduğu kimi, alınma sözlər, başqa dillərdən gələn sözlər çox zaman müxtəlif informasiya qruplarına aid olur. Gəncliklə bağlı olan jarqonlar əsasən fonetik assosiasiyaları və ya İngilis alınma sözlərini təmsil edir. Dilimizə başqa dillərdən keçib gələn alınma sözlərə hər zaman fikir vermək lazımdır. Üstəlik bu prosesin yüksək sürətlə davam etdiyi belə bir zamanda.

6. Slenqlər dilin sosial diferensiasiyasının əsas, mühüm hissəsinə aid olaraq məhdud işlənmə dairəsinə malikdirlər. Bu sözlər camaatın bu və ya digər qrupun praktik fəaliyyətini özündə əks etdirərək, bir-birilə əlaqədar olan fərqli sosial qruplar arasında meydana gəlib formalaşırlar.

7. Keçdiyi tarixi inkişaf prosesi müddətində İngilis dili yeni sözlər daim dilə daxil olmuş, zənginləşmişdir. Sözügedən bu proses slenq leksikonun zənginləşməsilə nəticələnmişdir.

8. Slenq xüsusiyyətini itirərək bəzi ifadələr ümumişlək sözlərə çevrilmişdir. Bəzi ümumişlək sözlər isə öz növbəsində müxtəlif, bir sıra sosial qruplar tərəfindən istifadə olunan slenqlərə çevrilmişdirlər.

9. Bu sözlər əsasən aid edildikləri sosial qruplara xitab edirlər, digər sosial qruplar üçün isə ya bu sözlərin, ifadələrin mənasının cəmiyyətdən gizlədilməsi daha vacib hesab edilir, ya da onların ifadə etdikləri məna əhəmiyyət daşıyır.

10.Slenqlər İngilis dillində kifayət qədər rəngarəng və geniş tərkibə malikdirlər. Tərkib etibarilə fərqlilik, müxtəliflik onları struktur, qrammatik-semantik, semantik-tematik və digər parametrlər üzrə sistemləşdirməyə və təhlil etməyə şərait yaradır.

11.Slenqlər davamlı olaraq dəyişərək inkişaf edirlər. İlkin yaranma dövrləri zamanı bu sözlər dar çərçivədə istifadə edilsələr də, sonrakı əsrlərdə slenqlər cəmiyyətin bütün təbəqələri tərəfindən artıq gündəlik danışığ zamanı istifadə olunmağa başlanmışdır. Bunlar, növ kateqoriyasının zənginliyi, genişliyi ilə izah edilirlər.

12.Slenqlər dilin digər variasiyalarından fərqlənərək öz əksini yazılı ədəbiyyatlarda çox tapmır, şifahi dildə daha çox təzahür edir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

Azərbaycan dilində;

1. Abdullayev, Ə.Ə. Koqnitiv dilçiliyin əsasları / Ə.Ə.Abdullayev. Bakı, 2006, 226 s.
2. Axundov, A. Ümumi Dilçilik. Dilçiliyin tarixi, nəzəriyyəsi və metodları / A. Axundov. – Bakı: Şərq-Qərb, – 2006. – 278 s.
3. Bayramov, Q. H. Tərcümə sənəti / Q.H. Bayramov. – Bakı: Oka-ofset nəşriyyat. – 2008. – 252 s.
4. Cəfərli, R.C., XX əsr Britaniya slenqi: yaranması və təşəkkülü // Naxçıvan mədəniyyətlərin qovuşduğu məkan, – Naxçıvan: Əcəmi, – 2021, – s. 331-334.
5. Cəfərli, R.C. Müasir Britaniya slenqinin öyrənilməsi tarixi // – Naxçıvan: “Naxçıvan” Universiteti Elmi Əsərlər, – 2018. №: 4(11), – 105-108 s.
6. Cəfərli, R.C. Müasir Britaniya slenq leksikonu və Azərbaycan dilində ifadə formaları // VIII Türk dünyası araşdırmaları simpoziumu, – Niğde, – 2021, –311-320
7. Əsgərov, M.B. Linqvopsixologiya və ya dilin psixologiyası / M.B. Əsgərov. – Bakı: Elm və təhsil, – 2011. – 308 s.
8. Qurbanov, A. Ümumi dilçilik: [3 cildə] / A. Qurbanov. – Bakı: İmak, – c.1. – 2019. – 448 s.
9. Qurbanova, S. D. İngilis dilinin leksikasında slenq // – Bakı: Elmi İş, – 2019, №: 2(3), – 20-22 s.
- 10.Məmmədzadə, S.S. Müasir ingilis dilində slenqlər // Birinci Türkoloji Qurultayın 90 illik yubileyinə həsr olunmuş Respublika Elmi Konfransının materialları, – Bakı: – 28 Dekabr, – 2016. – s 235-236.
- 11.Seyidzadə, L. İngilis dilindəki bəzi slenqlərin semantik xüsusiyyətləri // – Bakı: Dil və Ədəbiyyat, – 2018, №: 4(108), – s 202-204.

12.Səfərova, Ə.Ə. İngilis dilinin lüğət tərkibinin zənginləşməsində alınma sözlər və onların üslubi xüsusiyyətləri // – Bakı: Bakı Universitetinin Xəbərləri, – 2011, №: 2, – s 11-19.

13.Veysəlli, F. Y. İşarə, anlam, məna və məzmun anlayışları haqqında // – Ankara: Dil Araştırmaları, – 2012, №: 11, – s 147-161.

14.Veysəlli, F. Y. Studia Philologica III, Semantika və Praqmatika, Dərs vəsaiti. / F. Veysəlli. – Bakı: Mütərcim, – 2009. – 266 s.

15.Vəliyeva. N. İngilis lüğətçiliyinin tarixi və inkişafı haqqında // – Bakı: Pedaqoji Universitetin Xəbərləri, – 2003, № 1(2), – s 298-304.

Türk dilində

16.Aktunç, H. Büyük argo sözlüğü /H.A Aktunç.– İstanbul: Yapı kredi yayınları, – 2002. – 416 s.

17.Çiftçi, M. Argonun niteliği ve argoya bakış açımız // İzmir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, – 2006, №6(2), – s. 297-301.

18.Tutaş, N. İngiliz dilinde “aydınlanma”: eski ingilizceden günümüze değişimi ve gelişimi // Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, – 2014, № 54 (1), – s. 287-306.

İngilis dilində;

19. Arnold I.V. The English word. M., 1973, 302 p

20. Allen, I.L. Slang: Sociology/J.L.Mey,R.E. Asher [et al.] // Concise Encyclopedia of Pragmatics, – Amsterdam: Elsevier, – 1998. № 1, – p. 878-883.

21. Atkinson, D. The Correspondence of John Stephen Farmer and W.E. Henley on Their Slang Dictionary 1890-1904. – New York: Edwin Mellen Pr. – 2003. – 212 p .

22. Ayto, J. Oxford Dictionary of Modern Slang. / J.Ayto, J. Simpson, – Oxfordshire: Oxford University Press, – 2010, – 480 p.
23. Baker S.J. “The Australian Language Sydney” – London, 1945, 234p.
24. Barber Ch. “Linguistic change in present – day English”, London, 1964, 326p.
25. Bernstein, J. Knickers in a Twist: A Dictionary of British Slang / J.Bernstein. – Edinburgh: Canongate U.S, – 2006. – 194 p.
26. Bom K. “Slang, argot, jargon. Kobenhavn”, 1948, 289p.
27. Bosson O.E. “Slang and cant in J. K. – Jerome`s works”. Cambridge. 1911, 258p.
28. Brown, K. Slang, Argot and Ingroup Codes / C. Eble [et al.] // Encyclopedia of language and Linguistics, – Amsterdam: – 2006. № 02 (14). – p. 412-415.
29. Burke W.J. “The Literature of Slang”. New York, 1939, 384p.
30. Bussmann, H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics / H.Bussmann. – London: Routledge, –1998. – 560 p.
31. Buddy, T. Drug Slang and Street Terms for Illicit Drugs: [electronic resource] / Addiction. –May 03, 2021.
URL: <https://www.verywellmind.com/glossary-of-drug-related-slang-terms-67907>
32. Cagliero, R. American English(es) Linguistic and Socio-cultural Perspectives. / Belladelli.A. – Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, – 2013. – 241 p.
33. Cannon, S. A starter guide to UK slang: [Elektronic resource] / Language. – London, February 08, 2017
URL:<https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/youre-having-giraffe-starter-guide-uk-slang>
34. Coleman, J. The life of slang / J.Coleman. – Oxford: Oxford University Press, – 2012. – 368 p.

35. Coleman S.J. "Dialect, Jargon and slang". Douglas, 1962, 165p.
36. Coleman, J. *Global English Slang: Methodologies and Perspectives* / J.Coleman. – London: Routledge, – 2014. – 256 p.
37. Coulthard M. "A discussion of restricted and elaborated codes". Educational review, 1969, 241p.
38. Crystal, D. *English as a global language* / D.Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press, – 2003. – 202 p.
39. Clyne M.G. "Transference and triggering". New York, 1967, 352p.
40. Dalzell, T. *The concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English* / T.Dalzell, T.Victor. – London; New York: Routledge, – 2007. – 880 p.
41. Dalzell, T. *The New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English* / T.Dalzell, T.Victor; – London: Routledge, – 2020, 2532 p.
42. Decharne, M. *Vulgar Tongues* / M.Decharne. – New York: Pegasus Books, – 2018, – 352 p.
43. Dervaes, C. *The UK to USA Dictionary British English vs American English*. / Hunter. J – Chateau: Solitaire Publishing, – 2012. – 160 p.
44. Eble, C. *Slang and sociability: In-group language among college students* / C.Eble. – Chapel Hill/London: University of North Carolina Press, – 2012. – 240 p.
45. Ewart, J. *Contemporary British slang: an up-to-date guide to the slang of modern British English* / J.Ewart. – Lincolnwood: Ntc Pub Group, – 1999. – 256 p.
46. Farmer, S.J. *The Public School Word-book* / S.J.Farmer. – London: Wentworth Press. – 2019. – 250 p.
47. Fasold R.W. "Two morals of socially significant linguistic relations". Language 1970, 264p.
48. Fox, A.T. *Medical slang in British hospitals* / A.T.Fox, M.Fertleman, P.Cahill, D.Roger [et al.] // *Ethics Behaviour*, – London: 2003. № 13 (2), – p. 173–189.
49. Flexner S. B. "American slang". In: *American language in the 1970s*. San Francisco, 1974. 298p.

50. Galperin, I.R. Stylistics / I.R.Galperin. – Moskow: Moskow Higher School, –1977. – 313 p.
51. Geikhman, Y. Explore the Interwebz: 30 English Slang Terms for Internet Noobs: [electronic resource] / – March 05, 2018.
URL: <https://www.fluentu.com/blog/english/english-internet-slang/>
52. Gent, B.E. The First English Dictionary of Slang, 1699 / B.E.Gent. – Oxford: Bodleian Library, – 2015. –224 p.
53. Goatly, A. Explorations in Stylistics / A.Goatly. – London: Equinox Publishing Ltd, – 2008. – 244 p.
54. Graddol, D. English history, diversity and change / D.Graddol, D. Leith, J. Swann, – London: Routledge, – 1996. –394 p.
55. Granville W. “Sea slang of the 20s century”. New York, 1950, 296p.
56. Green, J. The vulgar tongue: Green’s history of slang / J.Green. – Oxford: Oxford University Press. – 2014. – 432 p.
57. Green, J. Chambers Slang Dictionary / J.Green. – London: Chambers Harrap, – 2008. – 1520 p.
58. Grose F. A classical Dictionary of Vulgar tongue. London, 1796, 244 p.
59. Hargraves, O. Slang Rules! A Practical Guide for English Learners / O.Hargraves. – Springfield: Merriam – Webster, Inc, – 2008. – 208 p.
60. Hall, I. The Ridiculously Comprehensive Dictionary of British Slang: Includes Cockney Rhyming Slang / I.Hall. – California: CreateSpace Independent Publishing Platform, – 2016 , – 216 p.
61. Hajiyeva A.K. “English Stylistics, slang and Jargonisms”, pp.33-35.
62. Hoey M. Lexical Priming: A New Theory of Words and Language London: Routledg, 2005.- p. 155.
63. Jespersen O. Mankind, nation and individual from a linguistic point of view. Oslo, 1925, 257 p.

64. Jacqueline, Z. 130 most important social media acronyms and slang you should know: [electronic resource] / Social media engagement. – Dublin, August 07, 2020.

URL:<https://sproutsocial.com/insights/social-media-acronyms/>

65. Jeffries, L. Stylistics / L. Jeffries, McIntyre. D. – Cambridge: Cambridge University Press, – 2010. – 224 p.

66. Jonathan, T. Anglotopia's Dictionary of British English: British Slang from A to Zed / T. Jonathan. –California: CreateSpace Independent Publishing Platform, – 2017, – 211 p.

67. Juliano, E.S. Semantic Relatednes for all Languages. [electronic resource] / Cornel University– November 10, 2010.

URL: <https://arxiv.org/abs/1805.06522>

68. Kipfer, B.A. American Slang / B.A.Kipfer, L.R. Chapman, – Glasgow: Collins Reference, – 2008, – 576 p.

69. Krysin L.P. Foreign words in modern life//Russian language in the end of the 20th century,1996.- p 53-187.

70. Labov W. “The Social Stratification of English in New York City”. Center for Applied Linguistics. Washington, 1966, pp.45-49

71. Lakoff, G., Johnson M. Metaphors we live by Chicago @ London, 2001, 276 p.

72. Liberman A. Word Origins ... and How We Know Them//Oxford University Press, 2005.- p.158.

73. Lighter J. “A historical Dictionary of American Slang”. Vol.1, the letter A. Dissertation. Univ. Of Tennessee, Knoxville, 1980, pp.94-97.

74. Makovsky, M.M. Modern English Slang: ontology, structure, etymology / M.M. Makovsky. – Moscow: URSS, – 2009. – 164 p.

75. Mattiello, Elisa. An introduction to English slang: a description of its morphology, semantics and sociology. Milano: Polimetrica, 2008. 240p.

76. Mattiello, E. The Pervasiveness of Slang in Standard and Non-Standard English // –Milan: Mots Palabras Words, – 2005. № 6, – p 7-41.
77. Maur, S. English Business Jargon and Slang: How to Use It and What It Really Mean / S. Maur – New York: Business Expert Press, – 2018. – 102 p.
78. Melville A.H. “An Investigation of the function and use of slang”, The pedagogical seminary, V.19, 1912. 210p.
79. Moss, Caroline. Our Updated Guide To Twitter Slang, Lingo, Abbreviations And Acronyms. The Associated Press, 2013. URL: <http://www.businessinsider.com/> (дата обращения: 18.09.16)
80. Partridge, E. A Dictionary of Slang and Unconventional English 8th edition / E.Partridge. – London: Routledge. – 2002. – 1432 p.
81. Partridge, E. Slang today and yesterday / E.Partridge. – London: Routledge; Subsequent edition, – 2017. – 488 p.
82. Slotta, J. Slang and the Semantic Sense of Identity // Texas Linguistics Forum 59, – University of Texas Press, – 15-16 April, – 2016, – p. 119-128.
83. Spears, R.A. Slang and Euphemism / R.A.Spears. – Middle Village, NY: Jonathan David Publishers, –1981. – 448 p.
84. Spears, R.A. American Slang Dictionary / R.A.Spears. – London: McGraw – Hill Education, – 2006, – 546 p.
85. Stenström, A.B. Teenagers’ use of taboo slang: London and Madrid compared // – Montreal: Revue d’Études Françaises, –2006. №11, – p. 196-208.
86. Stewart, A. Political jargon-favorite phrases: [Elektronic resource] / N. Ireland Politics. –March 29, 2017
URL:<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-39418204>
87. Takkac, M. Defining listeners in second language (L2) listening: investigating the Characteristics of language learners as listeners / M.Takkac, A.S. Akdemir [et al.] // International Journal on New Trends in Education and Their Implications, – Ankara: – 2015. №6 , – p. 116- 141.

88. Taub, A. How to speak in Cockney rhyming slang: [electronic resource] / Vox – February 16, 2015.

URL: <https://www.vox.com/2015/2/16/8045999/cockney-rhyming-slang-explained>

89. Ware, R.J. Passing English of the Victorian Era: a Dictionary of Heterodox English, Slang and Phrase / R.J.Ware. – London: HardPress Publishing, – 2012. – 436 p.

90. Ware, R.J. The Victorian Dictionary of Slang and Phrase / R.J.Ware. – Oxford: Bodleian Library, –2015, – 288 p.

91. Warren, B. The importance of combining forms / W.U. Dressler, H.C. Luschützky, O.E. Pfeiffer, J.R. Rennison [ed al] // Contemporary Morphology, – Berlin, New York: –1990. № 01(10), – p. 111-132.

92. Yanchun Z., Yanhong F.A. Sociolinguistic Study of American Slang. Academy Publisher Manufactured in Finland, 2013. V.3(12) – p.19.

Rus dilində;

93. Арнольд И.В. «Стилистика современного английского языка» 1981.

94. Антрушина Г.Б., Афанасьева О.В. Морозова Н.Н. Лексикология английского языка. М.; Дрофа, 2000, стр.208.

95. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. М.; Высшая школа, 1959, стр.318.

96. Артемова А.Ф. К вопросы об эмоциональном сленге// проблеме синхронного и диахронного описания германских языков. Пятигорск, 1979, сс.10-18.

97. Берестовская Е.М. Молодежный сленг; формирование и функционирование// вопросы языкознания. 1996, №3, стр.320.

98. Вилюман В.Г. О способах образования слов Сленга в современном английском языке// вопросы языкознания. 1960, №6, стр.137-140

99. Гальперин И.Р. О термине «сленг». Вопросы языкознания. 1956, №6, стр.251.

100. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. М; Высшая школа, 1956, стр.218.
101. Расторгуева, Т.А. History of the English language / Т.А Расторгуева И.Ф. Жданова – Москва: Высшая школа, – 1972. – 347 с.
102. Хомяков В. А. О двух способах образования слои сленга в американском варианте английского языка. В кн.: Вопросы теории и истории языка. Уч. зап. / Вологодск. гос. пед. ин-т, 1964, XXVIII, с.34.
103. Хомяков В.А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия. Вологда; Министерство просвещения ОСФСР Вологодского гос. Педю ин- га, 1971. стр381.
104. Жаркова Т.И. Об сленге современной французской молодежи// иностранные языки в школе. 2005, №1, стр.250.
105. Захарченко Т.Э. Английский и американский сленг. М.; изд-во АСТ, 2009, стр.233.
106. Иванова Г.Р. Функций сленга в речевой деятельности американских студентов. Когнитивные и коммуникативные аспекты английской лексики. М.; 1990, стр.190.
107. Маковский М.М. Английская диалектология. М., 1980, 189 с.
108. Маковский М.М. Современный английский сленг. Онтология, структура, этимология. М.;2009, стр.234.
109. Маковский М.М. Языковая сущность современнога английского сленга// инастранные языки в школе. 1962, №4, стр.102-113.
110. Маслов Ю.С. введение в языкознание. М.; высшая школа, 1987, стр.231.

Lüğətlər;

111. Oxford Dictionary of Modern slang, “Dictionary of Contemporary British slang”.
112. “A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue” 1995, c.75.
113. Smaller slang dictionary / ed. By e. Partridge, London: Routledge & Kegan Paul LTD, 1964. C.204.
114. The Oxford Dictionary of modern slang\ Ed. By J. Ayto and J.Simson. Oxford, New York: Oxford University Press, 1992. C.299.
115. The Oxford English Dictionary / ed. By J.A.Simpson and E.S.C. Weiner. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 1989. 20vol. C.59 – 63.
116. Rader, W. The Online Slang Dictionary: [electronic resource] /Slang (“urban”) thesaurus. – Sacramento, August 27, 2010.

İstifadə edilmiş resurslar;

117. <https://fenglish.ru/ob-anglijskom-yazyke/>
118. <https://linguis.nert/netspeak/>
119. <https://britannica.com/topic9615.html/>
120. <https://nsportal.ru/ap/library/nauchno-tekhnicheskoe-razvitiye/2018/07/01/ispolzovanie-anglisykogo-yazyka-v-slang>
121. <https://tapemark.narod.ru>
122. <http://www.bbc.com/,free>
123. URL:
<http://onlineslangdictionary.com/thesaurus/words+meaning+eyes.html>
124. Peckham, A. Urban Dictionary: [electronic resource] / Glover, J. – December 20, 2006.
URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=smackeroo>

125. Peckham, A. Urban Dictionary: [electronic resource] / Killercamel. – June 28, 2005.

URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Chevy%20Chase>

126. Decoding Teen Slang: [electronic resource] / – December 18, 2020.

URL: <https://netsanity.net/teen-slang-parents-guide/>

127. Career, A. Art slang uncovered (part1): A list of art world phrases and what they really mean: [Elektronic resource] / Art slang. –November 20, 2018.

URL:<https://theartgorgeous.com/art-slang-uncovered-part-1-list-art-world-phrases-really-mean/>